

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально–науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Роль банківського сектору в розвитку «зеленого» фінансування
(назва кваліфікаційної роботи магістра)

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки Панаїт Марії Андріївни
(прізвище, ім'я, по батькові)

Групи БС.м–01/а
(шифр групи)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

М.А.Панаїт
(ініціали та прізвище студента)

(підпис)

Керівник Доктор економічних наук, професор _____
(посада, науковий ступінь) (підпис)

Л.Л. Гриценко
(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра

на тему

«Роль банківського сектору в розвитку «зеленого» фінансування»

Панаїт Марії Андріївни

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Негативний вплив людства на довкілля – величезна проблема сучасності, яка погіршує кліматичні умови та несе негативний вплив на існування цивілізації. Пристальна увага світу до погіршення стану навколишнього середовища та поява проблем з екологією потребує розробки нових економічних факторів та інструментів формування екологічної політики, бо однією з важливих складових економічної будь-якої країни є саме збереження довкілля. За умов угод міжнародних екологічних асоціацій Україна приєдналась до групи країн, які стало розвивають «зелену» економіку, що забезпечує задовільний рівень достатку для усіх суб'єктів, враховуючи усі екологічні обмеження.

Жвавий розвиток людства та зростання його потенціалу спричинили занепад природних ресурсів планети та збільшення значних ризиків екології. Тому перед людством постають задачі, від розв'язання яких залежить майбутнє планети. Поривання великих компаній наростити прибутки веде до знехтування проблем охорони природи, бережливого вживання природних ресурсів та спричиняє погані наслідки як регіонального, так і національного характеру, з якими одній країні впоратись самотужки неможливо. І якраз «зелені» фінанси виступають економічним засобом впливу на вирішення екологічних проблем.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження теоретичних та практичних аспектів розвитку «зелених» фінансів в банківському секторі.

Об'єкт дослідження: процес реалізації «зелених» фінансів в банківському секторі України.

Предмет дослідження: організація процесу реалізації «зеленого» фінансування в банківському секторі України.

Основний результат роботи: аналіз розвитку «зелених» фінансів та позитивний ефект від застосування фінансових інструментів «зеленої» економіки в світі засвідчує про запровадження, але ще недостатній розвиток сфери «зелених» фінансів в Україні, що потребує їх подальшого дослідження і трансформації фінансової системи.

Ключові слова: «зелені» фінанси, «зелений» банкінг, фінансові інструменти, «зелена» економіка, «зелені» облігації, «зелений» тариф.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 47 сторінках, з яких список використаних джерел із 73 найменувань.

Робота містить: 3 таблиці, 21 рисунок, а також 16 додатків.

Рік захисту роботи – 2021 рік

ЗМІСТ

Перелік скорочень, умовних позначок.....	6
Вступ.....	7
1 Теоретико–методологічні аспекти «зеленого» фінансування	10
1.1 Сутність, концепція та джерела фінансування «зелених» фінансів	10
1.2 Фінансові інструменти механізму «зеленого» банкінгу як складової «зелених» фінансів.....	18
1.3 Застосування «зелених» облігацій як перспективного фінансового інструменту «зеленого» фінансування в світі та Україні	22
2 Дослідження показників банківського сектору та тенденцій розвитку «зеленого» фінансування.....	30
2.1 Аналіз показників «зеленого» фінансування АТ «Укргазбанк».....	30
2.2 Передумови та стратегічні орієнтири розвитку «зеленого» банкінгу	41
2.3 Практика реалізації проєктів «зеленого» фінансування в Україні	45
Висновки	49
Список використаних джерел	53
Додатки.....	61
Додаток А Визначення сутності «зелених» фінансів	62
Додаток Б Нормативно–правові документи в сфері «зеленого» фінансування	64
Додаток В Сектори «зеленого фінансування» в Україні	66
Додаток Г Основні суб’єкти «зеленого» фінансування	67
Додаток Д Фінансові інструменти в сфері «зеленого» фінансування	68
Додаток Е Європейські принципи емісії «зелених» облігацій.....	69
Додаток Ж Сприяння емісії «зелених» облігацій міжнародними фінансовими організаціями.....	70
Додаток К Особливості «зелених» облігацій в різних країнах світу	71
Додаток Л Заходи стимулювання емісії «зелених» облігацій в різних країнах	72

Додаток М «Зелені» облігації в Україні: перешкоди та шляхи їх вирішення.....	73
Додаток Н Етапи запровадження «зелених» облігацій в Україні	74
Додаток П Екопродукти АТ «Укргазбанк»	75
Додаток Р Категорії бізнес екокредитування	76
Додаток С Кредитний екопортфель бізнес клієнтів АТ «Укргазбанку»	77
Додаток Т Принципи відповідального банкінгу	79
Додаток У «Зелені» проекти України	81

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАК

CO₂ – Вуглекислий газ

Global Green Economy Index, GGEI – Глобального індексу «зеленої» економіки

Global Green Finance Index, GGFI – Глобальний індекс «зелених» фінансів

IFC – Міжнародна фінансова корпорація

ВДЕ – Відновлювані джерела енергії

Держенергоефективності – Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України

ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку

ЄІБ – Європейський інвестиційний банк

ЄС – Європейський Союз

МББ – Міжнародні багатосторонні банки

МБРР – Міжнародний банк реконструкції та розвитку

МСБ – Малий та середній бізнес

МСП – Малі та середні підприємства

МФС – Міжнародна фінансова система

Нацкомфінпослуг – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

НБУ – Національний банк України

НКЦПФР – Національна комісія по цінних паперах і фондовому ринку

СБ – Світовий банк

ЦСР – Цілі сталого розвитку

ВСТУП

Негативний вплив людства на довкілля – величезна проблема сучасності, яка погіршує кліматичні умови та несе негативний вплив на існування цивілізації. Пильна увага світу до погіршення стану навколишнього середовища та поява проблем з екологією потребує розробки нових економічних факторів та інструментів формування екологічної політики, бо однією з важливих складових економічної стабільності будь-якої країни є саме збереження довкілля. За умов угод міжнародних екологічних асоціацій Україна приєдналась до групи країн, які стало розвивають «зелену» економіку, що забезпечує задовільний рівень достатку для усіх суб'єктів, враховуючи усі екологічні обмеження.

Жвавий розвиток людства та зростання його потенціалу спричинили занепад природних ресурсів планети та збільшення значних ризиків екології. Тому перед людством постають задачі, від розв'язання яких залежить майбутнє планети. Поривання великих компаній наростити прибутки веде до знехтування проблем охорони природи, бережливого вживання природних ресурсів та спричиняє погані наслідки як регіонального, так і національного характеру, з якими одній країні впоратись самотужки неможливо. І якраз «зелені» фінанси виступають тим засобом впливу в ході господарської діяльності, який розв'язує ці питання.

«Зелені» фінанси являють собою структурний компонент фінансів окремих індивідів, який здійснюється через продуктивне вживання екологічних ресурсів та захисту природного середовища, не позбуваючи виробничих потужностей суб'єктів фінансової системи. Ця складова значно впливає на сучасні темпи розвитку суспільства, адже сприяє їхньому майбутньому.

Ця проблема виникає і в економіці нашої країни, діяльність якої не приділяє належної уваги проблемам екологічного аспекту, що спричиняє гіркі наслідки для України, навіть попри те, що країна володіє значною базою природних копалин.

Дослідженням даної проблематики активно займаються такі українські фінансисти та науковці, як: Т. Бутенко, Л. Гацька, Б. Буркинський, О. Сущенко, О. Добровольська, Т. Галушкіна, Н. Захаркевич та інші. А також такі іноземні спеціалісти, як: Б. Едвард, М. Аніла, Д. Саш, К. Беренсмен тощо. Цю проблему вивчають і світові фінансові інститути, які систематично подають фінансово–екологічні звіти зі статистичними та аналітичними показниками.

Але процес застосування фінансових інструментів в розвиток «зеленої» економіки вимагає постійного детального аналізу, пильного вивчення та наукового дослідження задля розробки шляхів та методів їх застосування в ділову діяльність суб'єктів ринку.

Метою магістерської роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів розвитку «зелених» фінансів в банківському секторі.

Згідно заданої мети магістерської роботи були визначені та вирішені наступні завдання:

- визначити сутність «зелених» фінансів;
- проаналізувати джерела фінансування «зелених» фінансів на різних рівнях;
- дослідити фінансові інструменти механізму «зеленого» банкінгу як основної складової «зелених» фінансів;
- дослідити розвиток перспективного фінансового інструменту – «зелених» облігацій на міжнародному рівні та в Україні;
- проаналізувати впровадження практики «зелених» фінансів в АТ «Укргазбанк»;
- визначити стратегічні орієнтири розвитку механізму «зеленого» банкінгу в Україні;
- дослідити, які проєкти були здійснені в Україні в сфері «зелених» фінансів.

Об'єктом дослідження є процес реалізації «зелених» фінансів в банківському секторі України.

Предметом дослідження є організація процесу реалізації «зеленого» фінансування в банківському секторі України.

Методологічною складовою роботи виступає система методів: порівняльного аналізу, статистичного, аналітичного, синтезу, логічного узагальнення, групування, економіко–математичного тощо.

Інформаційною базою даної роботи виступають нормативно–правові постанови та аналітичні звіти органів державної влади України, звіти міжнародних фінансових організацій, публікації науковців, фінансова звітність банків та НБУ.

Результати магістерської роботи мають наукову новизну у сфері розвитку теоретичних положень, обґрунтуванні методичних підходів та аналізу сучасного стану «зеленого» фінансування, а саме нових ефективних фінансових інструментів в банківській сфері України, що відрізняє дане дослідження від вже існуючих, які переважно стосуються «зеленого» фінансування економіки на макрорівні.

Практичний результат магістерської роботи визначає можливості застосування отриманих висновків для формування реальних пропозицій, проєктів та шляхів розвитку «зелених» фінансів в Україні з метою поліпшення екологічної ситуації в країні.

Практичне значення результатів. Розроблені в роботі методичні та науково–методичні положення можуть бути реалізовані у вигляді розділів курсів і практичних занять з дисциплін економічного спрямування та вже апробовані на Міжнародній науково–практичній конференції (м. Суми, 22–24 листопада 2021 року) [6].

1 ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ «ЗЕЛЕНОГО» ФІНАНСУВАННЯ

1.1 Сутність, концепція та джерела фінансування «зелених» фінансів

Розвиток «зеленої» економіки в будь–якому напрямку та в будь–якій державі потребує розв'язання завдань фінансування усіх заходів і державою і бізнесом. Через те, наразі, разом із економічними, соціальними та екологічними аспектами виділяється і фінансова складова. З часом питання розвитку та формування «зеленої» економіки зумовило виникнення нових визначень – «зелений» банкінг, «зелені» фінанси, «зелені» облігації, «зелені» кредити, тому розвиток «зеленої» економіки спричинив виникнення характерних фінансових інструментів, які застосовуються сьогодні в багатьох країнах, в проєктах «зеленої» економіки.

Інструмент в процесі розвитку «зеленої» економіки, шляхом широкомасштабного застосування програм із охорони природи, сучасних технологій для зберігання ресурсів та екологічних заходів, за допомогою активного фінансування виступає «зеленими» фінансами.

«Зелені» фінанси формують частку фінансового ринку, яка включає в себе інструменти та механізми із заохочення вкладання коштів в природно–екологічні технології, енергозберігаючі інновації, методи покращення екологічності транспорту тощо, із стимулювання інвестиції грошей в «зелену» економіку [22].

Наразі, на законодавчому рівні України відсутнє визначення терміну «зелених» фінансів, бо дана дефініція тільки зароджується в Україні. Головним спонуканням до розвитку «зелених» фінансів є прагнення вступу України до ЄС. Через те, що однією із умов інтеграції з ЄС є поліпшення екологічного стану України, запроваджуються світові стандарти охорони навколишнього середовища.

Визначення суті «зелених» фінансів має велике значення в процесі здійсненні фінансування «зелених» проєктів.

Дослідженню сутності даної дефініції присвячено багато робіт і вітчизняних і іноземних науковців. Проте, на сьогодні так і не існує єдиного формулювання даного терміну. Вчені по різному визначають сутність «зелених» фінансів.

До зарубіжних науковців відносяться: Х. Харас [69], Дж. Лінкс [69], Дж. Д. Сеш [70], Дж. Шмідт–Трауб [70], К. Беренсмен [61], Н. Лінденберг [61], Дж. Макартур [69] та інші.

До українських фахівців належать: Карлін М. І. [26], Глущенко О. В. [4], Сущенко О. М. [55], Фролов А.Ю. [58], Порфирьев Б. Н. [46], Латишева О.В. [31] та інші.

В додатку А неведені різні підходи до визначення терміну «зелені» фінанси.

Отримання єдиного зрозумілого та прозорого формулювання «зелених» фінансів буде виступати основою для робочих нормативів світових організацій, які регулюють сталий розвиток, та визначають правила, згідно яких визначаються обсяги фінансування.

Передусім, «зелені» фінанси дозволяють пом'якшити екологічні збитки, щонайбільше результати дії зміни клімату на економіку країни та населення.

Також «зелені» фінанси відіграють важливу роль в якості цільового фінансування, яке розвиває «зелене» зростання. Тому що, «зелене» зростання – це нова модель економічного розвитку, яка з'єднує екологічну та економічну сфери, для її здійснення потрібне сприяння фінансової системи, яка відповідатиме вимогам капітального фінансування сфер економіки, слухних для «озеленення» [6].

Формування «зелених» фінансів через фінансову систему виражається сукупністю економічних відносин між економічними об'єктами різних рівнів: державою, приватними інвесторами та фінансовими агентами, які формують, регулюють та використовують фінансові інструменти для організації сталого розвитку економіки, шляхом досягнення економічного, соціального та екологічного врівноваження [55].

На наш погляд, найбільш доречним є трактування терміну «зелені» фінанси, визначене М. Карліним, який формулює його через фінансові відносини, заходи

та суб'єкти, які впливають на умови сталого розвитку і позначаються вагомою часткою фінансово–економічного застосування природних ресурсів на всіх рівнях [26].

Виходячи із усіх вищенаведених визначень категорії «зелених» фінансів, було сформовано авторське визначення. На нашу думку, «зелені» фінанси – це сукупність фінансових інструментів, через які направляються грошові потоки на фінансування цільових проєктів в екологічному секторі і із застосуванням яких покращується екологічний стан в країні.

Доволі часто визначення «зелених» фінансів зіставляється із «зеленими» інвестиціями, так наголошується, що до «зелених» фінансів належать усі види інвестицій та кредитування, що впливають на природну середу та покращують екологічну стійкість, головним компонентом яких виступають інвестиції та банківський сектор, в якому усі рішення ухвалюються шляхом застосування екологічного скринінгу та аналізу ризиків в залежності до стандартів екологічної політики [61].

Проте, дефініція «інвестиції» є вужчим ніж «фінанси», оскільки інвестиції – це тільки один із механізмів, що застосовується для отримання певних результатів. Для процесу фінансування можуть використовуватися не тільки інвестиції, а й інші інструменти, наприклад, банківські кредити, облігації фондового ринку.

Замість прирівнювання «зелених» фінансів до фінансових інвестицій більш слушним вважається їх наближення до «фінансових потоків», бо вони супроводжують усю діяльність інвестиційного та кредитного характеру на всіх рівнях фінансування.

Найбільш повним, на нашу думку, є визначення «зелених» фінансів як сталого фінансування чи сталої фінансової системи, яка утворює вартість і виконує транзакції фінансових потоків для формування реального доходу і задоволення довгострокових потреб екологічної економіки сталого розвитку.

Варто виділити такі підходи характеризування сутності «зелених» фінансів як процесу об'єднання фінансового сектору із трансформаційними процесами, які сприяють функціонуванню сталого розвитку.

На рисунку 1.1 наведена структура підходів до визначення сутності «зелених» фінансів.

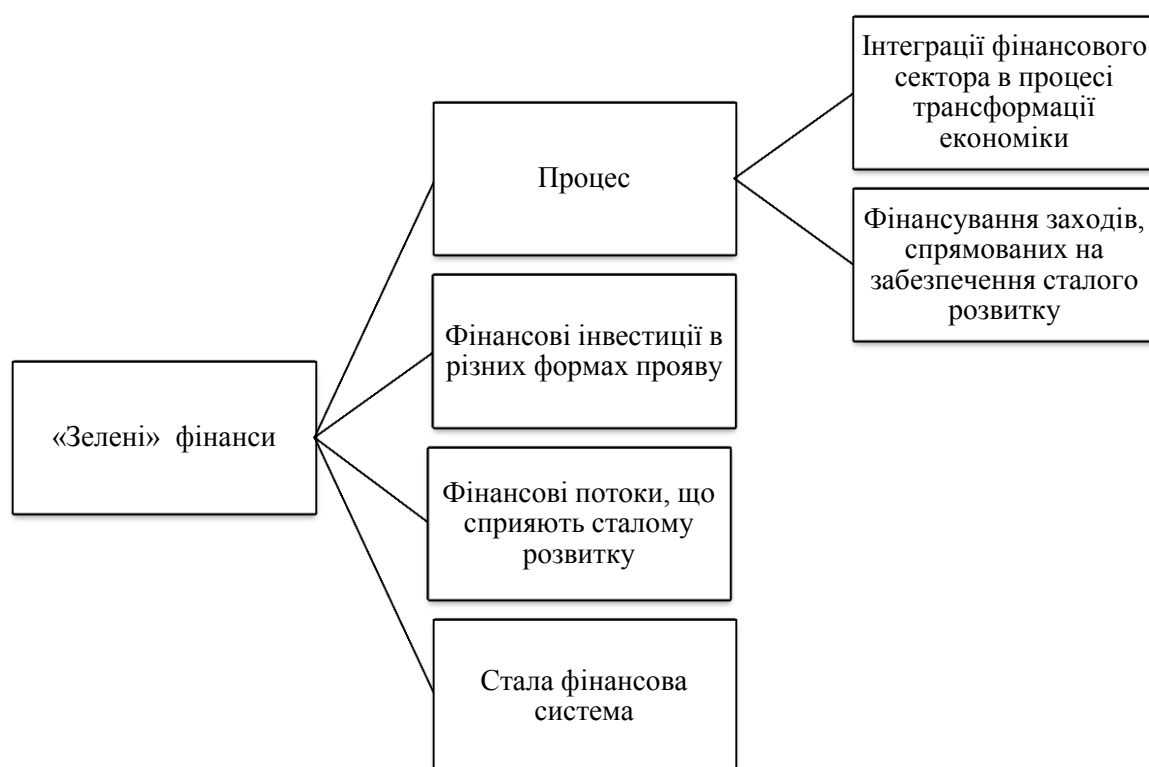

Рисунок 1.1 – Структура підходів до визначення сутності «зелених» фінансів [9]

В широкому розумінні «зелені» фінанси, включають в себе фінансові інструменти зі стимулювання розвитку відновлюваної енергетики; фінансові організації із залучення «зелених» інвестицій, які проводять фінансування та страхування цих інвестицій. В такому розумінні «зелені» фінанси складаються з «екологічно відповідальних інвестицій» та потребують підтримки через державне фінансування і активного управління ризиками екологічного сектору у всій фінансовій системі [71].

«Зелені» фінанси у вузькому розумінні визначаються комплексом фінансових продуктів і інструментів, наприклад «зелені» кредити та «зелені» облігації, розробка та застосування яких, покликана знижувати негативні

екологічні і кліматичні ризики. Це фінансування природних та екологічних заходів, надавання екологічних товарів і послуг, розробка низьковуглецевих проєктів та зменшення викидів відроблених газів [52].

Головним нормативним документом для «зелених» фінансів є Податковий кодекс України, який виступає головним важелем контролювання надходжень до екологічного податку [30].

Іншими необхідними для повноцінного функціонування «зелених» фінансів є такі нормативні документи, що наведені в додатку Б.

Усі правові документи, які зазначені в додатку Б, частково мають вплив на «зелені» фінанси. «Зелені» фінанси функціонують не окремою складовою, а в комплексі багатьох факторів країни, які відносяться до екологічного сектору.

Отож, на нашу думку всі зазначені нормативно–правові документи активно функціонують в структурі «зелених» фінансів.

Основна ідея «зелених фінансів» є абсолютним довершенням головної ідеї сталого розвитку. На сьогодні, згідно звіту ООН, дану політику вже започаткували 170 країн світу і розповсюдження «зелених» фінансів у світі продовжує розвиватися [22].

Здійснений нами аналіз терміну «зелені» фінанси, та його розгляд в публікаціях науковців дав змогу підсумувати, що єдиного визначення даного поняття не існує, і що «зелені» фінанси включають великий спектр фінансових, інструментів відносин та механізмів, розрахованих на екологічно орієнтовані проєкти, технології та види функціонування підприємств усіх форм власності.

Джерела фінансування «зелених» фінансів, під час фінансування економічних та екологічних програм, залежать від рівня на якому воно відбувається, а саме: національний (локальний) і міжнародний рівень.

Класифікація джерел фінансування «зелених» фінансів зображена схематично на рисунку 1.2.

Фінансові потоки на цих рівнях поділяються за їх приналежністю: приватні кошти і фінансові потоки інвесторів. Водночас важливу роль при формуванні фінансових потоків відіграє загально–економічний стан в країні та світі.

На міжнародному рівні для ефективного фінансового сталого розвитку необхідна загальносвітова стабільність фінансової системи, та низький рівень фінансових ризиків, що потребує запровадження заходів із фінансового регулювання та контролю за діяльністю банків та інших фінансових установ, які активно працюють в сфері «зеленого» фінансування та використовують відповідні фінансові інструменти.

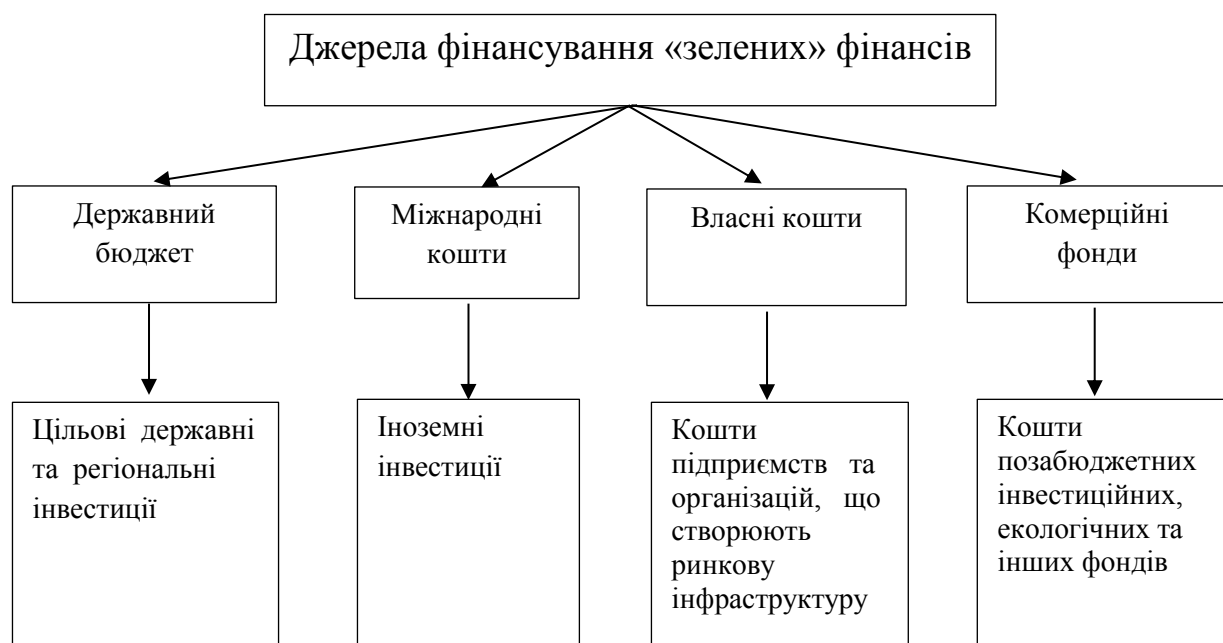

Рисунок 1.2 – Класифікація джерел фінансування «зелених» фінансів [4]

Головною умовою функціонування національного рівня є створення придатних умов для фінансування програм із розвитку екологічної та фінансової обізнаності населення, прийняття необхідного законодавства Верховною Радою в сфері фінансового забезпечення сталого розвитку та стимулювання розвитку «зелених» фінансів НБУ на українському банківському ринку [69].

Значну роль в процесі розвитку «зелених» фінансів відіграють державні регулятори, які відповідають за фінансову політику в структурі сталого розвитку, їх характеристика зображена на рисунку 1.3.

«Зелені» фінанси включають в себе фінансування «зелених» технологій, просування «зелених» фінансових продуктів та запровадження «зелених» інвестицій в різноманітних галузях [51].

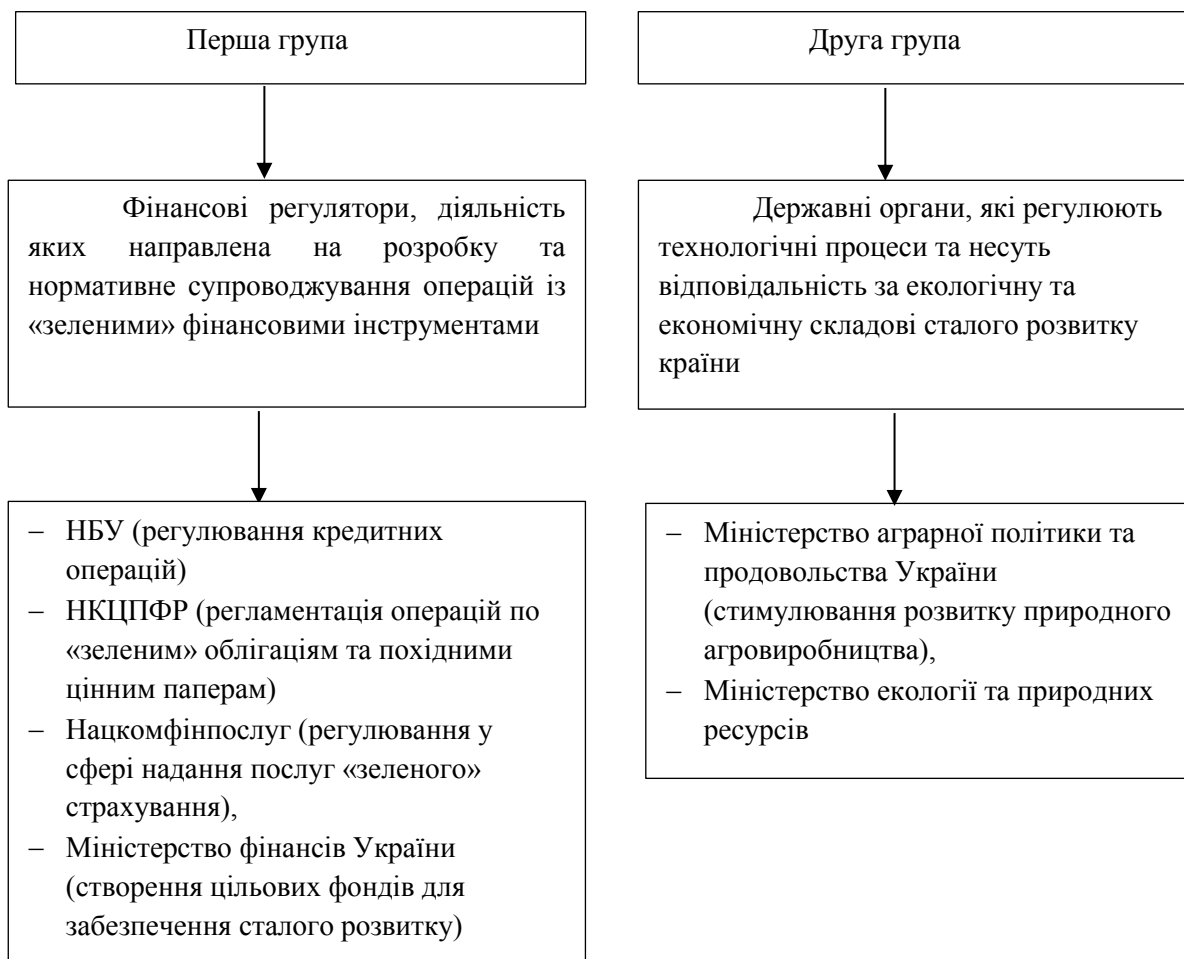

Рисунок 1.3 – Характеристика державних регуляторів, що відповідають за фінансову політику в структурі сталого розвитку [22]

У додатку В наведена класифікація перспективних галузей «зеленого» фінансування в Україні [38].

Усі «зелені» фінансові продукти поділяються на 4 основні групи, класифікація яких зазначена на рисунку 1.4.

За своєю класифікацією наведені групи характеризують різні ланки фінансової системи, а саме – банківську сферу в частині кредитування, державні

фінанси – шляхом використання спеціалізованих фондів, сферу страхування та сферу суб'єктів господарювання [20].

Рисунок 1.4 – Класифікація «зелених» фінансових продуктів [54]

До головних учасників, що функціонують в процесі фінансуванні цих відносин, належать дві групи суб'єктів – інвестори (які виконують фінансування «зелених проєктів») та реципієнти (які вимагають фінансування екопроєктів). Їх характеристика зображена в додатку Г [56].

Банківський сектор виступає посередником між економічними та екологічними сферами, допомагаючи їхньому взаєморозвитку та ефективним інвестиціям. В «зеленій» банківській сфері виділяється багато мережева система фінансових посередників, що формується, по–перше, зі створених нових, галузевих, інноваційних національних та регіональних «зелених» банків; по–

друге, запровадження на базі вже існуючих банків спеціалізованих екопідрозділів. У цьому напрямі фінансування найбільший розвиток отримали «зелені» банки.

«Зелені» банки були сформовані з метою збільшення загальних інвестицій, застосовуючи лімітовані державні кошти для мобілізації більших інвестицій у фінансування «зелених» проєктів. Завдяки своїй спеціалізації та унікальності держава застосовує «зелені» банки для фінансування цільових проєктів.

Особливістю функціонування «зелених» банків є мета із формування у клієнтів відчуття соціальної відповідальності в екологічній сфері, отримуючи при цьому прибуток для банків [50].

Отже, відмінністю «зелених» банків також є застосування ними інноваційних фінансових заходів із заохочень для приватних інвесторів, передусім, в сферу із «чистої» енергетики, екологічного транспорту та інших перспективних галузей «зеленої» економіки.

1.2 Фінансові інструменти механізму «зеленого» банкінгу як складової «зелених» фінансів

«Зелене» фінансування, загалом, позначається через об'єкт, що фінансується. Насамперед мова йде про фінансування «зелених» технологій, надання інвестицій для «зелених» підприємств, розвиток умов для функціонування природного виробництва [6].

«Зелене» фінансування має бути сконцентроване саме на кінцевих результатах.

З метою якісного аналізу розвитку «зеленого» фінансування потрібно дослідити його базові складники, ключовим із яких є «зелений» банкінг.

«Зелений» банкінг визначається специфічною, екологічно спрямованою сферою в банківському бізнесі, що сприяє розповсюдженню застосування екологічно–безпечних технологій для зниження заподіяння шкоди

навколишньому середовищу шляхом виконання операційної діяльності щодо заохочення здійснення екологічних проєктів на принципах екологічного та соціального фінансування [67].

«Зелений» банкінг здійснюється двобічно, як механізм:

– банківського менеджменту, направлений на зниження заподіяння шкоди навколишньому середовищу та видатків через реалізацію поточної операційної діяльності банків, тобто внутрішній «зелений» банкінг;

– надання кредитних ресурсів для фінансування екологічних проєктів, розробки «зелених» технологій, екологічних продуктів та розповсюдження екологічної банківської діяльності;

Останній вид механізму здійснення «зеленого» банкінгу є економічною часткою в екологічному механізмі вітчизняної екологічної політики і виступає ефективною та перспективною складовою «зелених» фінансів [35].

На відміну від України механізм «зеленого» банкінгу в світі розповсюджений вже тривалий час, і його застосування має позитивний вплив на загальну банківську сферу та економічну ситуацію в країні в цілому. Розповсюдженню даного механізму в світі значною мірою сприяють ефективні фінансові інструменти, повний перелік яких наведено на рисунку 1.5.

Наведений комплекс інструментів здійснення механізму «зеленого» банкінгу розкриває їх базові групи, що утворюються шляхом застосування відповідних інструментів.

До групи «зелених» позик належать пролонгований термін кредитування великих інфраструктурних програм із охорони навколишнього середовища, кредити на купівлю сертифікатів для викидів забруднюючих речовин тощо, а до групи «зелених» облігацій відносяться такі види облігацій, як «кліматичні», «блакитні», «лісові», «облігації на збереження природи» та інші [2].

Широке застосування інструментів механізму здійснення «зеленого» банкінгу сприяє розповсюдженню «зеленої» економіки в країнах світу.

Визначення механізму здійснення «зеленого» банкінгу як складової «зелених» фінансів виражається через механізм видачі кредитних ресурсів для

фінансування екологічних програм, запровадження «зелених» технологій, екологічних продуктів та для розповсюдження екологічної банківської діяльності.

Рисунок 1.5 – Комплекс міжнародних інструментів механізму реалізації «зеленого» банкінгу [72]

«Зелений» банкінг з характерним для нього інструментарієм та банківськими продуктами, почав формуватися і в українській банківській системі, але поки ще мало розроблений.

Світовий досвід «зеленого» банкінгу налічує значну кількість належних йому фінансових інструментів. Серед них особливо важливі ті інструменти, застосування яких можливе та ефективно саме в нашій країні, бо частка активів банків у загальних активах фінансового сектору України займає більше ніж 90%, а тому саме банки виступають головними фінансовими структурами економічно–соціальної діяльності в процесі екологічної перебудови держави [70].

Беручи до уваги те, що український сектор «зеленого» фінансового ринку тільки розробляється, необхідно провести аргументований відбір інструментів для механізму здійснення «зеленого» банкінгу, найбільш відповідних економічному сектору України, із комплексу зазначених інструментів [31].

Водночас, мова йде про наступні фінансові інструменти механізму надавання кредитів українським «зеленим» банкінгом клієнтам бізнесу:

- пільгові ставки по кредитах (менші від ринкових) для фінансування програм екологічного направлення, розроблення «зелених» технологій, екологічних продуктів, взяття у лізинг необхідного екологічно–конструктивного устаткування, а також надання «зелених» приватних інвестицій на «зелене» будівництво, з застосуванням матеріалів, які не завдають шкоди екології;

- пролонгований строк кредиту на фінансування великих інфраструктурних програм екологічного спрямування;

- видача цільових кредитів на купівлю сертифікатів на викиди забруднюючих речовин;

- емісію цінних паперів, що забезпечені активами для фінансування великих інфраструктурних програм, направлених на захист екології (емісія «зелених» облігацій) [9].

Наведені фінансові інструменти направлені на заохочення саме суб'єктів господарювання до направлення функціонування власних компаній в природозберігаючий вектор.

Щодо приватних осіб на побутовому рівні то тут для запуску процесу зміни екологічного світосприйняття та заохочення людей в сфері «зеленого» фінансування необхідним є застосування наступних фінансових інструментів механізму «зеленого» банкінгу: пільгові ставки по кредитах та пролонгований термін кредитування на «зелену» іпотеку, на будівництво «зеленого» житла, на придбання енергоефективного і ресурсозберігаючого устаткування для помешкань, придбання екологічного «зеленого» автотранспорту, із мінімальним викидом забруднюючих речовин в повітря, тощо.

Класифікація кожного банківського фінансового інструменту, що сприяють розвитку «зеленого» банкінгу в Україні наведена в додатку Д.

Наведені фінансові інструменти механізму «зеленого» банкінгу потрібно поетапно впроваджувати на українській банківський ринок, деякі з них вже активно застосовуються банками, наприклад, зелені позики та енергоефективні кредити, проте і зазначені інструменти вище потрібно активізувати скоріш, бо поки що в Україні функціонують поодинокі законодавчі акти стосовно інструментів пільгового «зеленого» кредитування, що стримує швидкий та ефективний розвиток «зеленого» фінансування.

1.3 Застосування «зелених» облігацій як перспективного фінансового інструменту «зеленого» фінансування в світі та Україні

В останній час ідея «зеленої» економіки в структурі сталого розвитку приймає особливо важливу роль для України, бо саме в межах здійснення цієї концепції позначаються провідні перспективи економічного розвитку України та шляхи досягнення високого рівня достатку населення паралельно із охороною навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Сьогодні Україна співпрацює з такими міжнародними фінансовими організаціями, в сфері банківського «зеленого» фінансування, як: Міжнародна Фінансова Корпорація, Світовий Банк, Європейський Банк Реконструкції та Розвитку, Європейський Інвестиційний Банк, Китайський Банк Розвитку, тощо [44].

Світовий досвід застосування «зеленого» фінансування в більшій мірі є позитивним, в той час в Україні воно перебуває лише на початковому рівні.

Застосування Україною фінансових інструментів, під час переходу до «зеленої» економіки, потребує докорінної трансформації фінансової системи, яка

буде придатною для забезпечення максимальної мобілізації потрібних обсягів фінансових ресурсів.

Для розвитку ринку «зелених» фінансів і в Україні, потрібні ефективні інструменти із заохочення інвестицій в ресурсозберігаючі технології, які дозволятимуть забезпечення фінансового сприяння програм з енергоефективності та збереження довкілля.

Ефективними для України «зеленими» фінансовими інструментами є:

- державні цільові фонди;
- цільові кредитні лінії;
- гранти;
- емісія «зелених» облігацій [22];

Розвиток «зеленого» фінансового сектору кожної держави частково залежить від потенціалу залучання «зеленого» фінансування до нього.

На рисунку 1.6 зображено потенціал залучання «зеленого» фінансування країнами із перехідною економікою та країн, які розвиваються.

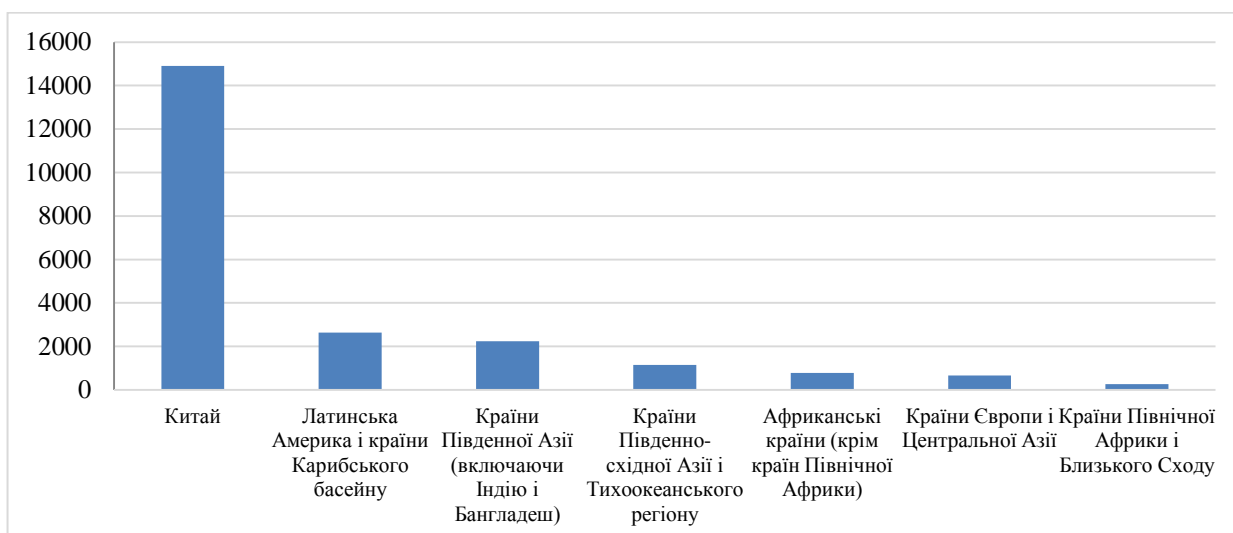

Рисунок 1.6 – Потенціал залучання «зеленого» фінансування для країнами із перехідною економікою та країн, які розвиваються, на період до 2030, млрд грн, [41]

Україна відноситься до країн Європи та Центральної Азії. На рисунку 1.7 схематично зображено структуру потенціалу залучання «зеленого» фінансування в країни цього регіону. За оцінками IFC її потенціал до 2030 складає 73 млрд \$, і вона займає 3 місце серед країн у своєму регіоні. Більша частка потенціалу може бути залучена за рахунок саме «зелених» облігацій [3].

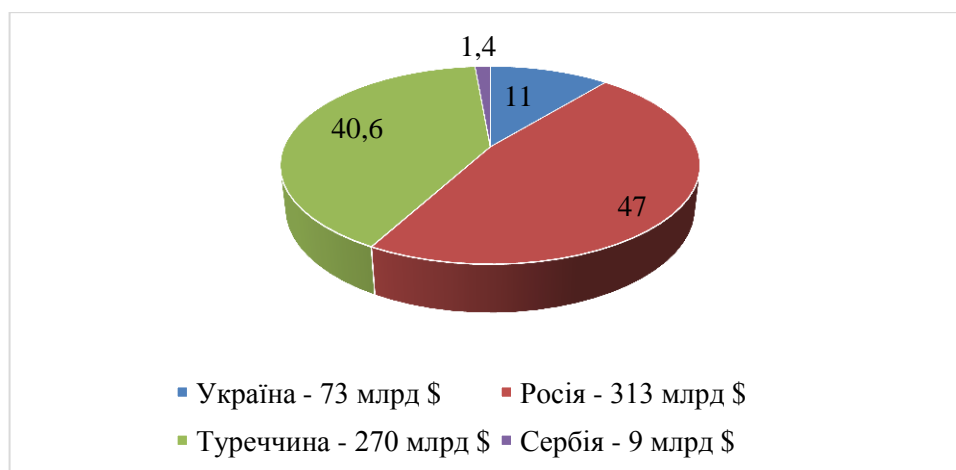

Рисунок 1.7 – Потенціал залучення «зеленого» фінансування групи країн Європи та Центральної Азії до 2030 року [19]

Досвід впровадження та фінансування «зелених» проєктів іноземними країнами доводить, що саме «зелені» облігації є найефективнішим інструментом залучення коштів для фінансування екологічних проєктів.

1 липня 2021 року, в Україні було прийнято Закон №738–ІХ, про введення «зелених» облігацій як окремого підвиду цінних паперів та запроваджено правила для суб'єктів відповідного ринку. Також, 7 липня НКЦПФР ухвалила Рекомендації стосовно реалізації або кредитування екологічних проєктів через здійснення емісії «зелених» облігацій [59].

Згідно Статті 18 Закону України Про ринки капіталу та організовані товарні ринки «зелені» облігації – це облігації, емісія та умови розміщення яких передбачають застосування залучених коштів виключно для фінансування екологічних програм або окремого її етапу [42].

Застосування «зелених» облігацій дозволяє знизити ціни на фінансові ресурси для «зелених» програм і вони слугують мультиплікатором для залучення інвестицій, бо їх можуть емітувати багато суб'єктів (держава, банки, міжнародні фінансові організації, фінансові корпорації, цільові фонди тощо) [67].

До переваг емісії «зелених» облігацій відноситься відкритий доступ до ринку кліматичних фінансів, зокрема Зеленого кліматичного фонду, що надає кошти на фінансування екологічних проєктів [64].

Головною умовою для цього виступає дотримання відповідності випуску «зелених» облігацій європейським стандартам залучення фінансових ресурсів в екологічні проєкти, дані принципи наведені в додатку Е.

Процес залучення фінансових коштів через застосування інструменту «зелених» облігацій потребує дотримання складних процесів обґрунтування та оцінювання при роботі із екологічним проєктом [46].

Ключовий етап – сертифікація «зелених» облігацій у єдиній міжнародній спеціалізованій організації – Climate Bonds Initiative. Тому що «зеленою» облігацією може називатися лише, облігація, яка сертифікована цією організацією і відповідає всім принципам кліматичних облігацій. Дана організація є єдиною в світі, що об'єднує в своєму аналізі інвестування з використанням облігацій та клімату країни [57].

На основі проведених досліджень, розробляються прогнози для інвестицій коштів через використання «зелених» облігацій, встановлюються стандарти та нормативи для екологічних програм, в які повинні інвестуватись кошти [42].

Щодо динаміки розвитку українського ринку «зелених» облігацій говорити ще зарано бо в Україні він тільки зароджується тому роздивимся світові тенденції та досвід провідних країн в використанні даного фінансового інструменту «зелених» фінансів.

На рисунку 1.8 зображено динаміку розвитку світового ринку «зелених» облігацій. Як бачимо з даного рисунку, «зелені» облігації набирають швидких обертів в своєму розповсюдженні по світу і мають позитивну тенденцію до зростання з кожним роком.

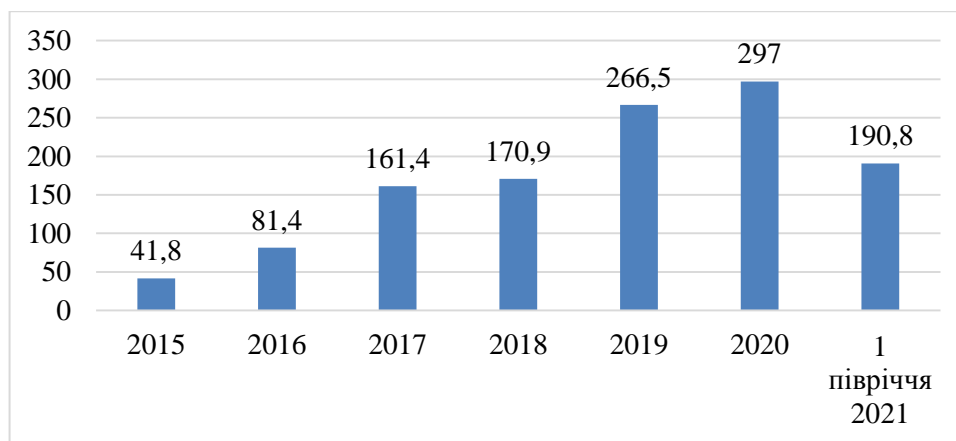

Рисунок 1.8 – Динаміка розвитку світового ринку «зелених» облігацій в період 2015–2021 рр., млрд дол. [23]

Це свідчить про їх ефективність та інвестиційну привабливість. Провідні країни світу із розвинутою економікою в сфері «зеленого» фінансування надають перевагу саме цьому фінансовому інструменту.

Для порівняння продемонструємо динаміку ще одного фінансового інструменту в сфері «зелених» облігацій – «зелені» кредити. На рисунку 1.9 зображено динаміку світового ринку банківських «зелених» кредитів.

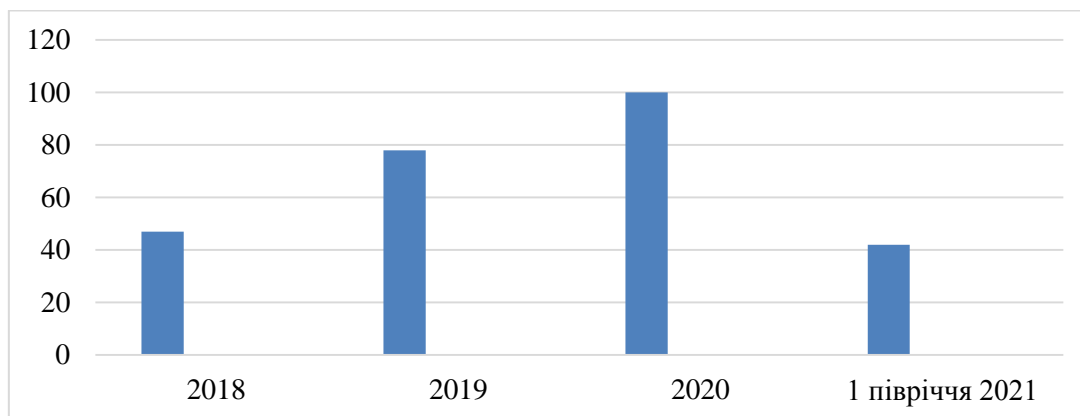

Рисунок 1.9 – Динаміка світового ринку банківських «зелених» кредитів в період 2018–2021 рр., млрд дол. [23]

В порівнянні із «зеленими» облігаціями ринок «зелених» кредитів посідає невелику частку на ринку «зеленого» фінансування, не зважаючи на те, що швидко розвивається. До країн, в яких найбільше розвинений цей фінансовий

інструмент, відносяться США, Великобританія, Іспанія та Індія, на них приходить більше 40% світового ринку «зелених» кредитів. Найбільша частка «зелених» кредитів спрямована в сферу ВДЕ і складає 75%.

Середній термін погашення по «зелених» кредитах складає 15 років [7].

Далі пропонуємо розглянути динаміку розвитку «зелених» облігацій в розрізі секторів, що наведено на рисунку 1.10

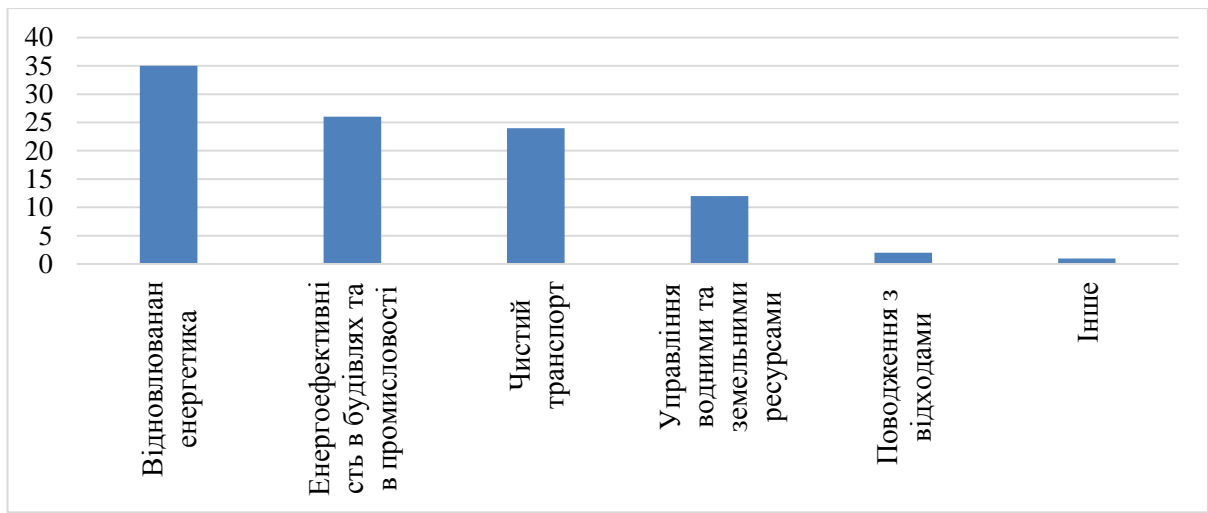

Рисунок 1.10 – Динаміка розвитку світового ринку «зелених» облігацій в розрізі секторів, % [34]

Аналізуючи дану динаміку можемо побачити, що найбільше «зелених» облігацій світу емітується в ВДЕ, енергоефективність та екологічний транспорт. Ці сектори є найбільш популярними в структурі «зеленої» економіки світу, як в інвестиційному просторі так і в кредитуванні.

Дана тенденція розповсюджується і на Україну також в сфері кредитування, бо саме в ці сектори видається найбільша кількість «зелених» кредитів [58].

Щодо емітентів «зелених» облігацій, то на рисунку 1.11 можемо побачити структурно головних емітентів даного фінансового інструменту в країнах світу.

Як бачимо з даного рисунку то найбільша питома вага приходить на банківський сектор, а саме на Міжнародні банки розвитку. Ця тенденція є гарною перспективою і для «зелених» банків України, зважаючи на ефективність та прибутковість від емісії «зелених» облігацій в провідних країнах світу. Значна

частка «зелених» облігацій емітується також нефінансовими та фінансовими корпораціями, на них приходить по 19% від загальної структури всіх емітентів [7].

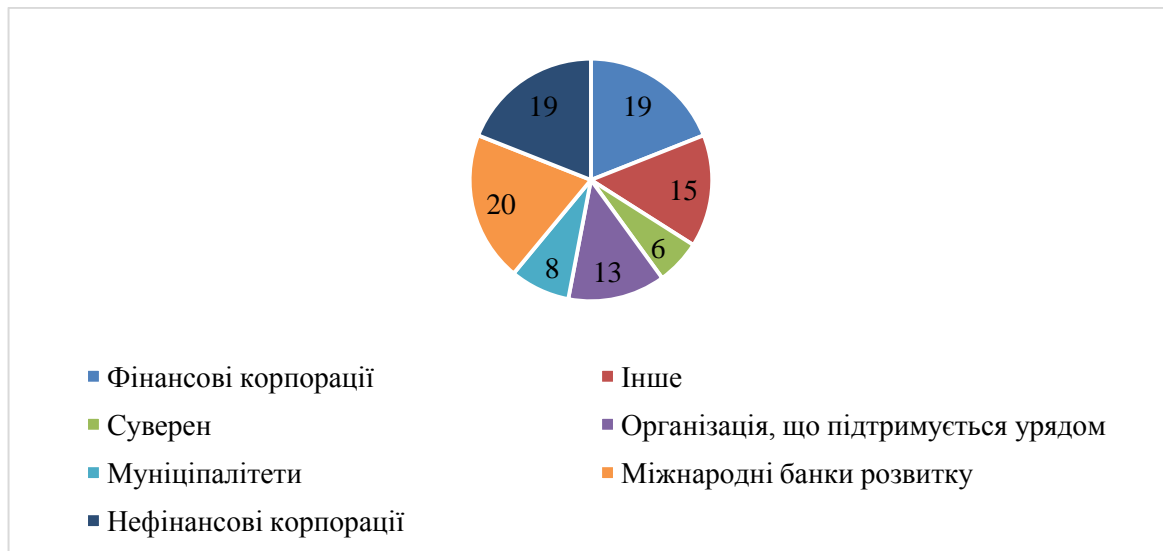

Рисунок 1.11 – Динаміка розвитку світового ринку «зелених» облігацій в розрізі емітентів, % [34]

Пропонуємо також розглянути, які країни світу емітують найбільше «зелених» облігацій, перелік яких наведено на рисунку 1.12

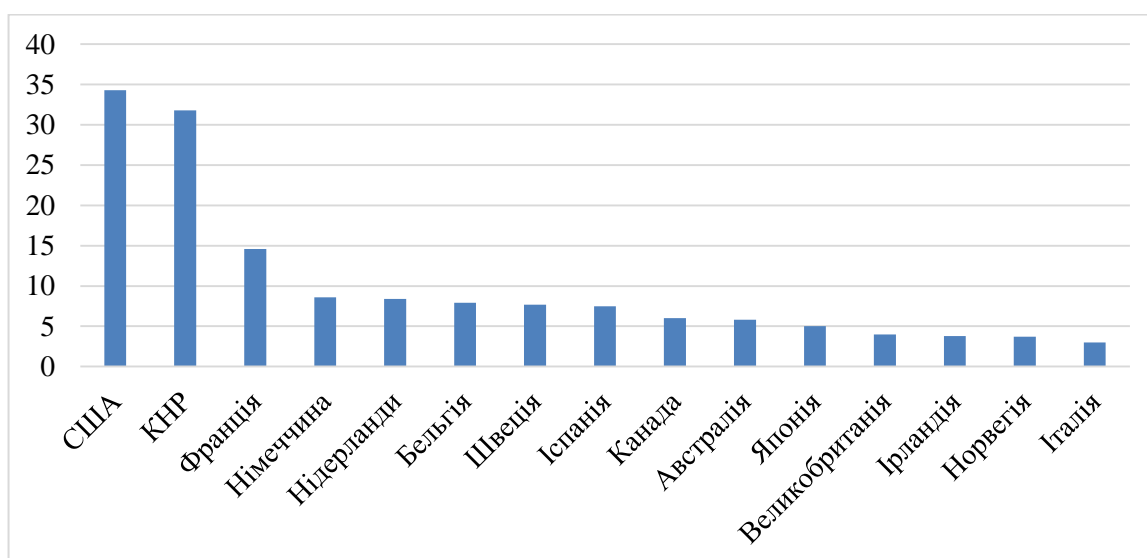

Рисунок 1.12 – Країни-лідери світу за емісією «зелених» облігацій 2021 млрд дол. [34]

Як бачимо з даного рисунку, то «зелені» облігації розповсюджені по всьому світі, що свідчить про їх ефективність та перспективність в сфері «зеленого» фінансування. Перші місця займають передові країни світу із розвиненою економікою: США, Китай та країни ЄС. Застосування цими країнами даного фінансового інструменту є гарним прикладом для розвитку «зеленого» фінансування в Україні [63].

Окрім власних потужностей провідним країнам світу в процесі емісії «зелених» облігацій надають допомогу світові фінансові організації, перелік яких наведено в додатку Ж.

Також у кожній окремій країні свій власний підхід до емісії «зелених» облігацій та різні умови випуску. Особливості введення «зелених» облігацій в структуру «зеленого» фінансування у світі наведені в додатку К.

Кожна держава в процесі запровадження «зелених» облігацій обирає власні заходи заохочення для майбутніх емітентів «зелених» облігацій, приклади яких наведені в додатку Л.

Щодо України, то тут не все так однозначно. Пропонуємо розглянути перешкоди, які стримують повне запровадження «зелених» облігацій в Україні та шляхи їх вирішення, що представлені в додатку М [17].

Ринок «зелених» облігацій Україні тільки формується і його запровадження повинно відбуватися поступово у 2 етапи, характеристика яких наведена в додатку Н [24].

При розумній політиці України та плідному співробітництву із провідними країнами світу та міжнародними фінансовими організаціями в сфері «зеленого» фінансування ринок «зелених» облігацій України може стати передовим фінансовим інструментом як для економіки так і для екології країни.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОГО» ФІНАНСУВАННЯ

2.1 Аналіз показників «зеленого» фінансування АТ «Укргазбанк»

Застосування механізму «зеленого» банкінгу потрохи запроваджується і в українському банківському секторі. Першим кроком до цього було підписання Паризької кліматичної угоди Україною у 2016 р. в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату з приводу регулювання проєктів зі зниження з 2020 р., обсягів викидів діоксиду вуглецю та підписання Закону «Про ратифікацію Паризької угоди»[45].

Сьогодні в Українському банківському «зеленому» секторі працюють сім провідних банків, які відносяться до «зелених» банків [22]:

- АТ «Укргазбанк»,
- АТ «Ощадбанк»,
- ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»,
- ПАТ «ПроКредитбанк»,
- ПАТ «Укрексімбанк»,
- ПАТ «Мегабанк»,
- АТ АКБ «Львів».

Головна місія «зеленого» банкінгу це фінансування екопроєктів. І саме АТ «Укргазбанк» посідає першу позицію в цій сфері. У 2015 році «Укргазбанк» вибрав екологічність своїм пріоритетним напрямком розвитку, тоді цей напрямок в Україні ще не був настільки популярним, але правління банку зрозуміло, що саме завдяки даному напрямку, «Укргазбанк» зможе відрізнитися серед інших. Керівництво «Укргазбанку» зважаючи на успішний міжнародний досвід розгледіло перспективність в енергоефективності, у сфері відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), «зеленому» кредитуванні і почало працювати у даному секторі [56].

АТ «Укргазбанк» розпочав надавати банківські послуги клієнтам, які здійснюють проекти із зменшеним та розумним застосуванням ресурсів і зниженням шкідливого впливу на екологію країни.

Стратегія екобанкінгу полягає в стимулюванні збільшення інвестицій в фінансування екопроектів. Перед банком повсталася задача – розробити такі банківські продукти, які були б вигідними для банку, та могли б зацікавити клієнтів в екологічному напрямку. Так як це новий досвід для банківського сектору України, експертні консультації, в напрямку «зеленого» фінансування, банку надавала Міжнародна фінансова корпорація (IFC), з якою банк у 2016 році уклав трирічний договір на співробітництво.

На даний момент, АТ «Укргазбанк» – єдиний банк України, який має власний технічно-інженерний офіс, в якому спеціалісти проводять розрахунки всіх екологічних параметрів та надають повний експертний висновок.

АТ «Укргазбанк» надає фінансування корпоративним клієнтам, клієнтам малого та середнього бізнесу (МСБ) та роздрібному бізнесу, на проекти із технологій енергоефективності, ВДЕ, ефективності ресурсів, зниженню рівня забруднення екології тощо.

Щодо приватних клієнтів, то АТ «Укргазбанк» активно кредитує такі екопроекти, як: «зелений» екологічно чистий автотранспорт та необхідне устаткування для нього, «зелене» житло та його енергомодернізація, «зелені» позики та депозити, тощо. Характеристика всіх екопродуктів «Укргазбанк» наведена в додатку П.

АТ «Укргазбанк» надає послуги із «зеленого» фінансування різним сферам бізнесу: він працює з аграрною сферою, з МСБ, з підприємствами з виробництва товарів, торгівлі, сферою послуг, комунальним сектором та ОСББ.

Найуспішніше співробітництво – фінансування ліцензованих підприємств в секторі ВДЕ, що спеціалізуються на видобуванні «зеленої» екологічно чистої енергії. Загалом фінансування ВДЕ займає 2/3 усіх «зелених» проектів в «зеленому» портфелі «Укргазбанку», який профінансував майже 600 мільйонів

євро у ВДЕ та 300 мільйонів євро в енергоефективність. Близько 15% всіх потужностей ВДЕ України, введені в експлуатацію завдяки «Укргазбанку».

На рисунку 2.1 наведено структуру екопортфелю АТ «Укргазбанку» за 2020 рік.

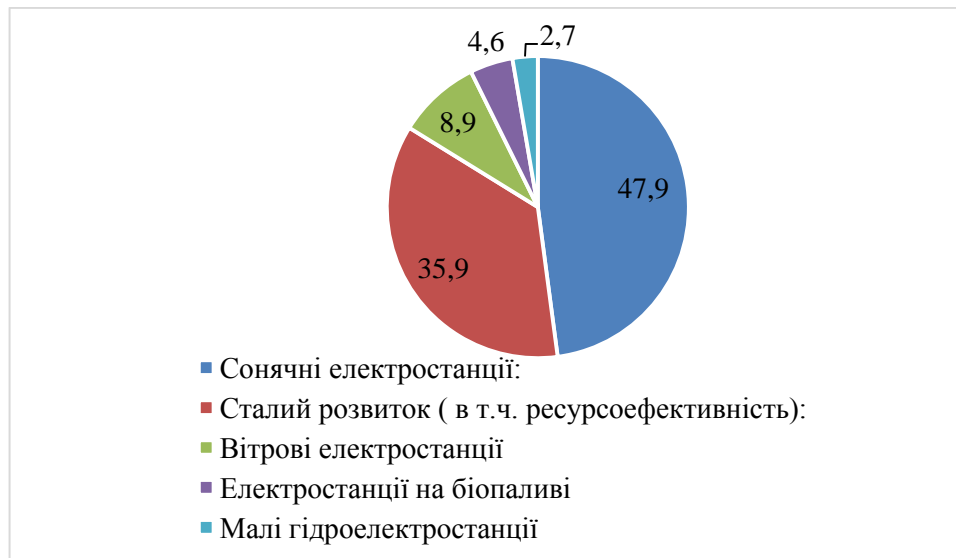

Рисунок 2.1 – Структура екопортфелю АТ «Укргазбанк» за 2020 рік, % [41]

Аналізуючи даний рисунок бачимо, що найбільшу питому вагу в загальному екопортфелі «Укргазбанку» займають саме проекти з ВДЕ і їх сукупна частка складає 64,1%, і до неї відносяться такі складові:

- сонячні електростанції – 47,9% ;
- електростанції на біопаливі – 4,6%;
- вітрові електростанції – 8,9%;
- малі гідроелектростанції – 2,7%;

За підрахунками експертів «Укргазбанку» виконання всіх екопрограм профінансованих «Укргазбанком» станом на 31 грудня 2020 року знизить викиди вуглекислого газу на 1 403 тис. тонн щорічно, та зекономить 840 млн м³ природного газу, що позитивно відобразиться на загальному екологічному становищі країни [10].

На сучасному етапі в Україні немає відкритої статистичної інформації по екопроектам стосовно масштабів їх фінансування окремими банками, кожна

фінансова установа проводить власні закриті підрахунки по таким проєктам, загальна зведена статистика відсутня .

Але відкритою є інформація, стосовно об'єктів ВДЕ, тому при розрахунку відсотку, який займає АТ «Укргазбанк» в структурі загального «зеленого» фінансування України за період 2018 – 2020 рр. було застосовано відкриту державну інформацію та внутрішні розрахунки самого банку, стосовно обсягів фінансування «зеленої» енергетики [21].

За даними агентства Держенергоефективності України за період 2018–2020 рр., в проєкти ВДЕ було інвестовано 7 млрд євро. Точна сума інвестицій по рокам зазначена на рисунку 2.2

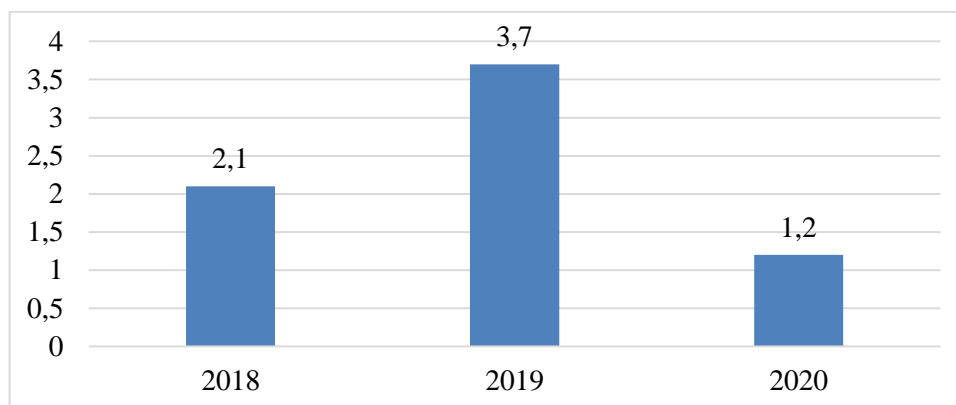

Рисунок 2.2 – Інвестиції в проєкти ВДЕ в Україні за 2018–2020 рр., млрд євро [41]

Згідно динаміки на даному рисунку спостерігаємо негативну динаміку до зменшення суми інвестицій в проєкти ВДЕ більше ніж в 3 рази це пояснюється тим, що було вирішено тимчасово зупинити кредитування програм мережевих електростанцій, що одержують прибуток завдяки «зеленому» тарифу, який мав проблеми із виплатами коштів через перевищення прогнозованого рівня інсоляції на початку 2020 року, через загальний дисбаланс на ринку електроенергії, а також через початок пандемії COVID–19 та її обмежувальні заходи [53].

Зазначені негативні фактори в сфері ВДЕ у 2020 році, призвели до зниження обсягів кредитування цієї сфери на ринку «зеленого» фінансування України, тому

частка кредитування екопроектів АТ «Укргазбанку» з ресурсоефективного оновлення та сталого розвитку, у 2020 році також знизилася [47].

В свою чергу, частка «Укргазбанку» в кредитуванні екопроектів, які не відносяться до ВДЕ, за 2020 рік збільшилася з 28% до 33% шляхом активного надавання кредитів в ці екопроекти завдяки державній програмі «5–7–9», популяризації фінансового екологічного лізингу та введення фінансування екопроектів сталого розвитку [49].

Таким чином, здійснюється поетапна зміна в основних сферах фінансування та зміщується вектор кредитування напрямів бізнесу у «зеленому» фінансуванні «Укргазбанку». Розпочалося зниження кредитування проєктів мережевих «зелених» електростанцій, які отримують прибуток, використовуючи «зелений» тариф в Україні, через сильне збільшення ціни електричної енергії для бізнесу, тому підприємці вирішили залучити кошти для зниження видаткових статей на електричну енергію, шляхом будівництва програм ВДЕ для власного забезпечення [53].

Але все одно загальна частка проєктів ВДЕ в загальній структурі кредитного портфелю АТ «Укргазбанку» залишається високою, на рисунку 2.3 зазначено структуру кредитного портфелю «Укргазбанку».

АТ «Укргазбанк» надає «зелені» кредити для фінансування екологічно чистих проєктів. Переважно це «пільгові» та «гнучкі» кредити, що надаються за меншою від ринкової відсоткової ставки, або мають пролонгований термін погашення, на відміну від звичайних не «зелених» кредитів.

Завдяки веденню «зеленої» соціально–направленої та екологічної політики «Укргазбанк» має багато переваг, наприклад суттєву підтримку держави, під час проведення таких операцій, та допомогу міжнародних фінансових організацій.

Але даний фінансовий інструмент має і негативні сторони для «Укргазбанк», який надає «зелені» позики. Наприклад, адміністративні затрати на обов'язкову перевірку фінансової перспективності проєкту і платоспроможності позичальника. Також, складно оцінити ступінь пільговості кредиту, що надасть ефективне фінансування проєкту, і буде вигідним для самого «Укргазбанку».

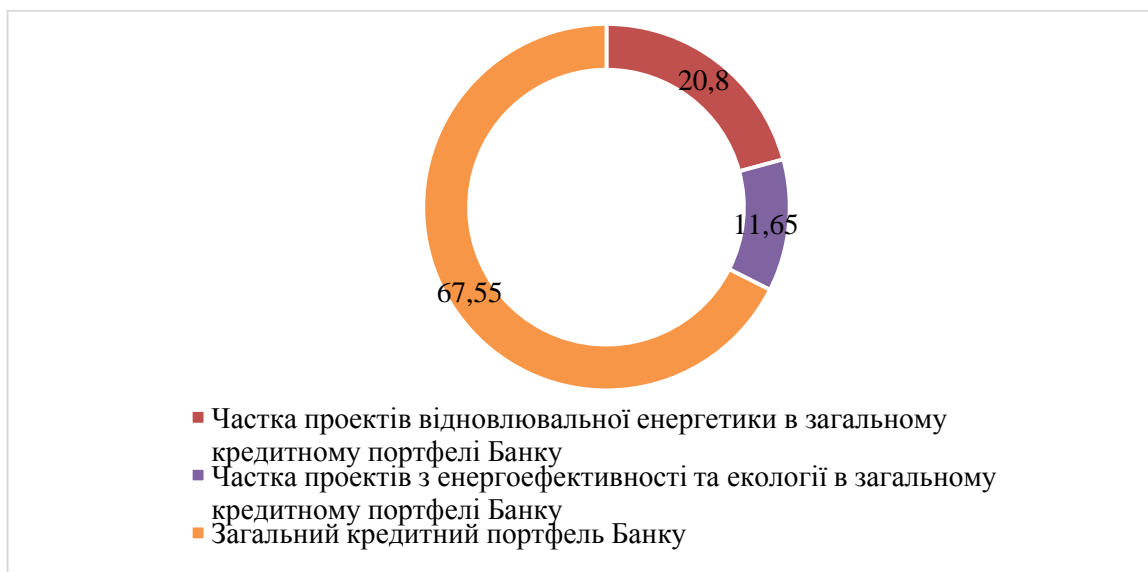

Рисунок 2.3 – Структура кредитного портфелю АТ «Укргазбанк» за 2020 рік, %
[30]

Роздивимся структуру кредитного екопортфелю АТ «Укргазбанку» в розрізі позичальників, що зображена на рисунку 2.4.

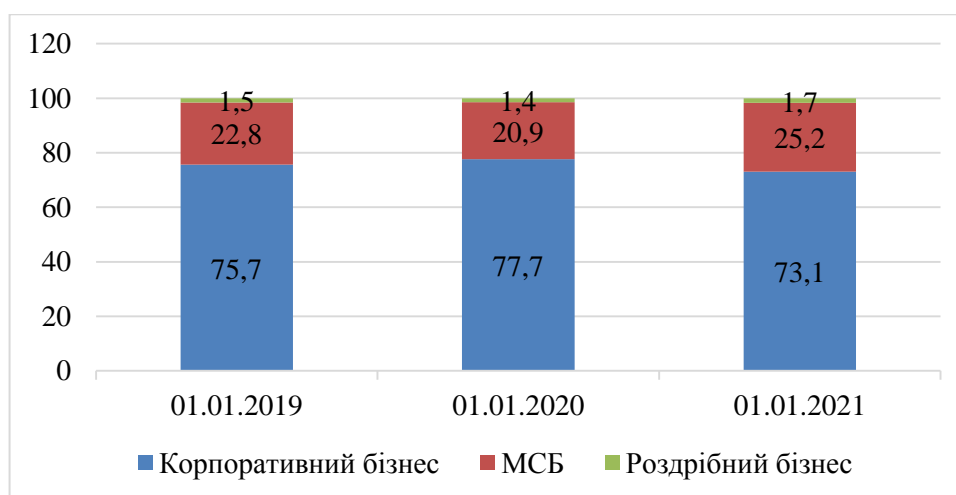

Рисунок 2.4 – Структура кредитного екопортфелю АТ «Укргазбанк» в розрізі позичальників за період 2019–2021 рр., % [30]

Укргазбанк виступає драйвером екобанкінгу в банківському секторі України. Пріоритетним напрямком діяльності є кредитування енергоефективних програм зі зниження негативного впливу на екологію.

Завдяки розробці стратегії «Green banking», у 2019 році «Укргазбанк» надав екокредитів сукупним обсягом на 15,25 млрд грн., приріст кредитного екопортфелю за 2019 рік дорівнює 0,95 млрд грн (+6,73%)

Частка клієнтів у портфелі екокредитів станом на 01.01.2020 року складає:

- Корпоративний бізнес – 77,67% або 11,9% млрд грн;
- Клієнти МСБ – 20,87% або 3,2 млрд грн;
- Роздрібний бізнес – 1,43% або 0,2 млрд грн.

За 2019 рік значно зросла концентрація проєктів корпоративного бізнесу (+2%), суттєво знизилася частка проєктів МСБ (–1,9%) та дещо зменшилася частка кредитування роздрібного бізнесу (–0,1 %).

У 2020 році «Укргазбанк» нарощував кредитний екопортфель. Завдяки здійсненню концепції екобанку спостерігається постійне збільшення частки екокредитів «Укргазбанк».

Частка клієнтів у портфелі екокредитів станом на 01.01.2021 року складає:

- Корпоративний бізнес – 73,12% або 14,1 % млрд грн;
- Малий та середній бізнес – 25,24% або 4,9 млрд грн;
- Роздрібний бізнес – 1,73% або 0,3 млрд грн.

Розглянемо динаміку екокредитів по кожному із типу позичальників. На рисунку 2.5 зображено динаміку кредитів корпоративних клієнтів в структурі загального кредитного портфелю «Укргазбанк».

Обсяг екокредитів наданих корпоративним клієнтам за 2020 рік склав 14101 млн грн, що дорівнює 35% від загального обсягу кредитного портфеля корпоративних клієнтів «Укргазбанку».

Щодо кредитування клієнтів МСБ, то «Укргазбанк» загалом профінансував 354 проєкти, враховуючи програми із «зеленої» енергетики загальним обсягом в 8,9 млрд грн.

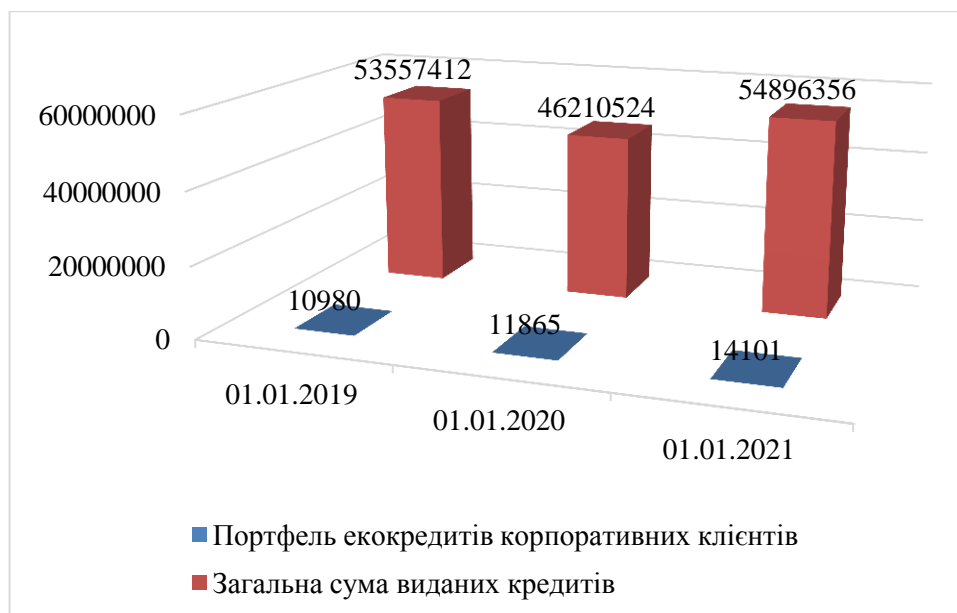

Рисунок 2.5 – Динаміка кредитів корпоративних клієнтів в загальній структурі кредитного портфелю АТ «Укргазбанку» 2019–2021 рр., млн грн [56]

Здійснення даних проєктів зменшило викиди вуглекислого газу на 335 тис. тонн/рік та знизило використання природного газу на 178 млн куб. м.

Динаміка виданих екокредитів клієнтам МСБ за три роки зображена на рисунку 2.6.

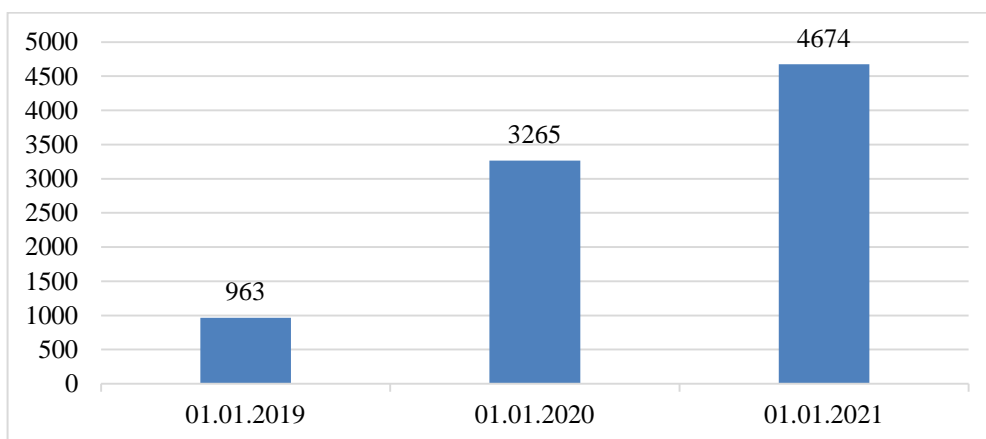

Рисунок 2.6 – Динаміка портфелю екокредитів, наданих МСБ в період 2019 – 2021 рр., млн. грн, [56]

Як ми можемо побачити з даного рисунку значний приріст екокредитів для МСБ відбувся саме в 2019 році і склав 2302 млн грн, у 2020 році значного

збільшення показника не відбулося, він зріз лише на 1409 млн. грн, через застосування карантинних обмежень, внаслідок початку епідемії і з подальшим зниженням робочих потужностей багатьох секторів бізнесу, зменшенням їхнього прибутку та націленості на «виживання» бізнесу. Кредитний екопортфель станом на 01.01.2021 складає 4 674 млн грн. (приріст за 2020 рік без врахування курсових різниць склав +1 483 млн грн).

Роздивимся структуру портфелю екокредитів клієнтів МСБ в розрізі сфер бізнесу, з початку співробітництва з IFC, що зазначена на рисунку 2.7.

Рисунок 2.7 – Структура екокредитів, виданих клієнтам МСБ за сферою бізнесу (кількість проектів) у 2020 році [49]

Як бачимо більшість укладених договорів про кредитування приходить на закупівлю екологічного транспорту, що свідчить про запровадження підприємствами МСБ останніх тенденцій в сфері «зеленої» економіки. Також багато кредитів береться на закупівлю екологічного устаткування та теплодернізацію підприємств. Обсяг екокредитів наданих клієнтам МСБ за 2020 рік склав 4674 млн грн, що дорівнює 60,1% від загального обсягу кредитного портфелю клієнтів МСБ «Укргазбанк».

Усі екокредити, що надаються АТ «Укргазбанк» поділяються на категорії, характеристика яких наведена в додатку Р.

Структура проектів екокредитування бізнес клієнтів АТ «Укргазбанк» в розрізі категорій наведена на рисунку 2.8.

Рисунок 2.8 – Структура проектів екокредитування бізнес клієнтів АТ «Укргазбанк» по категоріям за 2019–2020 рр., %, [49]

Аналізуючи даний рисунок, бачимо, що найбільшу частку серед категорій кредитування бізнес клієнтів займають проекти категорії А, куди відносяться сфери, що напряду пов'язані із екологією: металургія, видобування та продаж газу, аграрний сектор, хімічна промисловість. Далі за другому та третьому місці знаходяться проекти категорій В та С, а саме: електроенергетика, сільське господарство, транспорт, торгівля, будівництво, сфера обслуговування, тощо. Повний перелік усіх сфер бізнесу за категоріями наведений в додатку С.

«Укргазбанк» також залучає до екосвідомості і побутових клієнтів, завдяки фінансовому інструменту – «екодепозит». Тобто позичальники не просто вкладають свої кошти на заощадження, вони здійснюють вагомий внесок у розвиток екології України, шляхом фінансування заходів, направлених на зменшення викидів шкідливих газів.

Станом на початок 2021 року на фінансування покращення екологічного стану країни було використано понад 7 млрд грн депозитів населення. Цього

обсягу грошей вистачить, наприклад, на кредитування 215 екологічних проєктів, і отже призведе до зниження щорічних викидів вуглекислого газу на понад 255 тис. тонн, «зелена» енергетика в рік зможе виробити на понад 360 млн кВт/год більше екологічно чистої електроенергії, якою можна буде забезпечити попит 145 тис. українських сімей, а економія газу від застосування теплової генерації, здатна здійснити опалення понад 84 тис. домогосподарств. Загалом за 2020 рік загальна сума, депозитів, покладених клієнтами «Укргазбанк» на екодепозити, зросла у 2,5 рази порівнюючи з 2019 роком – до 7,1 млрд [48].

Щодо кредитного портфелю фізичних осіб то його структура за 2020 рік наведена на рисунку 2.9.

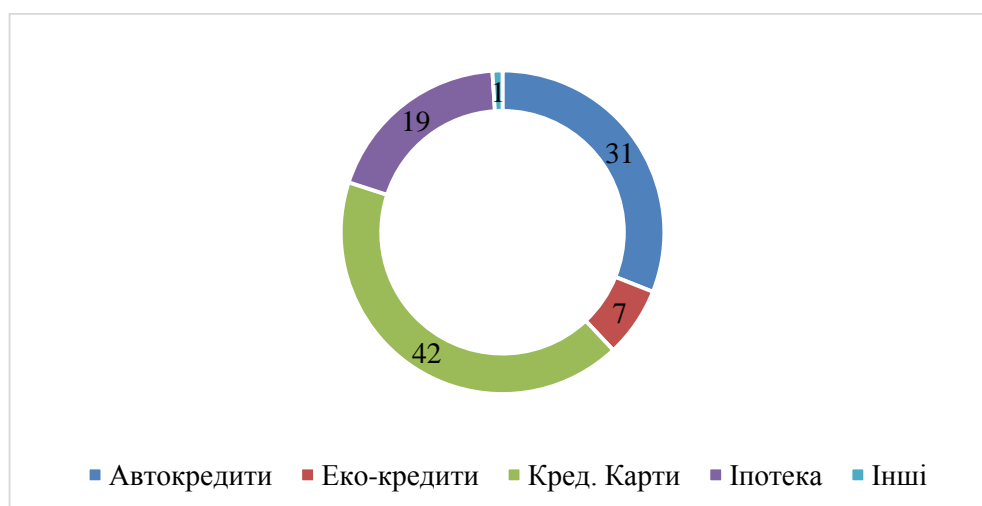

Рисунок 2.9 – Структура наданих кредитів АТ «Укргазбанк» фізичним особам у 2020 році, %, [49]

Аналізуючи даний рисунок можемо побачити, що в загальному кредитному портфелі «Укргазбанк» найбільше у 2020 році кредитів було видано на придбання автотранспорту та житла. Екокредити займають 4 місце серед усіх наданих кредитів і їх відсоток дорівнює 7%, що зріз на 4% порівнюючи із 2019 роком.

АТ «Укргазбанк» розробив власну Політику екологічної та соціальної відповідальності, «Укргазбанк» слідкує, проводить оцінку та звітує стосовно соціально–екологічних ризиків майбутніх проєктів зважаючи на власні положення.

Усі програми, які «Укргазбанк» фінансує належать детальній перевірці та оцінюванні відповідності засадам екологічної та соціальної Політики «Укргазбанку», яка орієнтується на діяльність міжнародних фінансових організацій.

2.2 Передумови та стратегічні орієнтири розвитку «зеленого» банкінгу

Однією із головних перешкод в процесі розвитку «зелених» фінансів виступає запровадження механізмів забезпечення об'єднання приватних та публічних цілей економіки, бо за своєю кінцевою функцією банки були створенні для отримання прибутку, а тому не можуть виступати «благодійними» організаціями в будь-якій сфері

Тому світовими організаціями в сфері екологічного захисту та економічного розвитку було розроблено ряд принципів відповідального банкінгу задля, забезпечення отримання прибутку при фінансуванні загальних благ направлених на цілі сталого розвитку.

Принципи запровадженні в 130 банках 49 країн, сукупна кількість активів яких перевищує 47 трлн дол. В Україні за даними принципами працюють 2 великих міжнародних банки – BNP Paribas, Credit Agricole S.A. Ці принципи встановлюють світовий стандарт відповідальності банків. Принципи виступають «рамками» за сприянням яких банки розробляють свою стратегію та практику із використанням соціальних та екологічних цілей. Дані принципи наведені в додатку Т.

На сучасному етапі вже не потрібно обирати між економічним розвитком та захистом екології: бо дані категорії можуть співпрацювати одна з другою. Вибір банків на користь «зеленого» фінансування дозволить «озеленити» економіку всієї країни, сприятиме сталому розвитку, створюватиме прибуткові економічні можливості через ефективне екологічне управління, дозволить банківському

сектору країни співпрацювати зі світовими міжнародними організаціями та банками в «зеленій» екологічній сфері, зменшить витрати, пов'язані з погіршенням екологічного стану. Загальні висновки із застосування механізму «зеленого» банкінгу наведено у SWOT-аналізі в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – SWOT-аналіз «зеленого» банкінгу [22]

Сильні сторони	Можливості
<p>Популяризація даного фінансового механізму на міжнародному рівні.</p> <p>Позитивний вплив на екологію, завдяки фінансуванню екологічно орієнтованих проектів.</p> <p>Комплексний фактор, що допомагає міжсекторній інтеграції.</p> <p>Використання міжнародного досвіду та позитивних практик провідних країн світу.</p> <p>Співпраця з провідними міжнародними фінансовими організаціями в сфері «зеленого» фінансування</p>	<p>Приділення уваги проблемам із погіршення клімату та слідування концепції сталого розвитку.</p> <p>Поява нових можливостей для «зелених» банків.</p> <p>Підтримка з боку держави та міжнародних банків світу.</p> <p>Партнерство з новими провідними компаніями країни для отримання в процесі «зеленого» фінансування</p>
Слабкі сторони	Загрози
<p>Відсутність єдиного універсального визначення «зеленого» банкінгу на міжнародному рівні.</p> <p>Відсутність чітких світових стандартів в роботі даного механізму.</p> <p>Недостатність фінансового потенціалу країни банку для реалізації усіх «зелених» екологічних проектів.</p> <p>Складність для банків зрозуміти можливість отримання прибутку від застосування механізму «зеленого» банкінгу, бо банки націлені на швидкий і гарантований прибуток.</p> <p>Дефіцит інформації. У багатьох випадках банкам не вистачає відкритої інформації про позичальників, що зменшує шанси банків точно оцінити ступінь екологічних ризиків окремого проекту</p>	<p>Недостатність потрібної державної підтримки та законодавчого підґрунтя.</p> <p>Існування більш прибуткових проектів із швидким та гарантованим отриманням прибутку.</p> <p>Відсутність спеціалізованих екопідрозділів в банках.</p> <p>Обмежене використання ідей сталого банкінгу.</p> <p>Наявність неузгодженості між політикою ризик-менеджменту та стратегії виконання «зеленого» кредитування.</p> <p>Невідповідність термінів погашення по «зеленому» кредитуванню окремих банків, у яких обмежені фінансові можливості, деякі банки відмовляються видавати довгострокові «зелені» кредити через порівняно недовгий строк погашення.</p> <p>Недостатність можливостей для здійснення аналізу. Банк не може в повному обсязі провести оцінку усіх ризиків та проблем пов'язаних з ними через брак потрібних інструментів для побудови моделі екологічних затрат, які можуть загрожувати майбутнім ризиком дефолту</p>

Аналізуючи дану таблицю бачимо, що на сучасному етапі переважають слабкі сторони та загрози в сфері «зеленого» банкінгу. В процесі розвитку «зеленого» фінансування України, нажаль, існує велика кількість проблем, які стримують активне використання банківських «зелених» фінансових інструментів.

По перше, для банківського сектору «зелені» ідеї наразі не є першочерговими, бо поки що українська банківська система обтяжена більш економічними та важливими проблемами.

По друге, в більшості населення ще не сформувався «зелений» світогляд, він, на відміну від більш розвинених країн, не є домінуючим та важливим фактором для людей.

Хоча, і в іноземних наукових виданнях тема використання механізму «зеленого» банкінгу вивчена замало, основні спеціалізовані видання почали виходити тільки з 2015 р, тому «зелений» банкінг є одним із найбільш «молодих» складових «зелених» фінансів, який тільки формується як в Україні так і в світі [39].

Відбувається трансформація банківської політики від позиції нейтралітету стосовно «зеленої» екологічної сфери до розуміння своєї вагомості в процесі ресурсозаощадливого природокористування і соціальної відповідальності. «Зелене» фінансування стало інструментом реалізації політики сталого розвитку в банківський сектор, підтверджуючи їх прагнення до аналізу екологічних і соціальних ризиків в процесі виконання проєктного фінансування [8].

Шляхами до вирішення даних проблем є:

- організація ефективної співпраці держави як із світовими фінансовими організаціями так і з приватними клієнтами задля розроблення, покращання та введення добровільних положень здійснення оцінки отриманого досвіду у сфері «зеленого» банкінгу;
- подолання невідповідності термінів погашення;
- втілення державної підтримки задля сприяння розвитку «зеленого» банкінгу, шляхом партнерства з основними зацікавленими суб'єктами:

регуляторами, банківськими асоціаціями, кредитними спілками та фондовими біржами [4].

У наступні три роки в межах співробітництва НБУ та ІФС очікується:

- побудова НБУ стратегії стосовно «зеленого» та сталого фінансування;
- розробка стандартів «зеленого» фінансування в Україні [36];

Оцінка щодо здатності НБУ застосувати аспекти екологічної та соціальної управлінської політики до розробки умов по управлінню екологічно–соціальними ризиками банків; здійснення програм із підняття знань для банків, які є об'єктами регулювання для НБУ.

Також для ефективного заохочення екологічних ініціатив банків та клієнтів потрібна постійна підтримка з боку держави та розробка належного законодавства. Держава повинна надати такі умови роботи в сфері «зеленого» фінансування, за яких банкам вигідно використовувати «зелені» продукти та послуги, наприклад, через зменшення облікової ставки НБУ для банків, які надають кредити для екологічно орієнтованих програм.

Отже, пропонуємо розробити стратегії розвитку «зелених» фінансів за яких відбудуватиметься:

- модернізація вже існуючої та розроблення нової нормативно–правової бази, правил та процесів «зеленого» фінансування на основі міжнародних законів ;
- розроблення інституційної бази «зелених» фінансів;
- співпраця із Зеленим кліматичним фондом в процесі емісії «зелених» облігацій;
- формування нових «зелених» банківських інструментів;
- об'єднання із глобальною системою «зелених» фінансів;
- побудова відповідної інфраструктури.

2.3 Практика реалізації проєктів «зеленого» фінансування в Україні

«Зелене» фінансування відбувається шляхом застосування багатьох фінансових інструментів, найефективнішими серед яких є «зелене» кредитування, «зелені» облігації, «зелені» кредитні лінії МББ. Проте їх розвиток ще значно стримується в багатьох країнах світу, в яких «зелені» фінансові інструменти поки що не сформовані в єдину систему інструментів «зеленого» фінансування, а застосування кожного з них окремо значно залежить від фінансових можливостей країни, в якій реалізується «зелений» проєкт.

В свою чергу, протягом 2015–2018 рр. Україна отримала «зелене» фінансування від МББ в розрізі різних фінансових інструментів на загальну суму \$3 157 млн.

Пропонуємо роздивитися які проєкти були профінансовані в Україні за фінансової підтримки міжнародних фінансових організацій, перелік проєктів наведено в додатку У.

Для України найбільшим міжнародним інвестором є ЄБРР. Станом на початок 2021 року, загальний обсяг виділеного фінансування Україні складає 14,599 млрд євро за 488 проєктами.

Найбільше позик видано в сектор енергетики, за наступними напрямками:

- видача кредитів під державні гарантії;
- позики приватним підприємствам на комерційних умовах;
- сприяння проведення економічних реформ;

Щодо МББ, то зразків того, щоб він надавав державним банкам «зелені» кредитні лінії, доволі мало.

Відносно МФІ, то з кожним роком до практики «зеленого» фінансування приєднується все більше банків України, яким МФІ виступає партнером завдяки відкритим кредитним лініям. Окремі банки мають декілька цих кредитних ліній, і можуть працювати з декількома МФІ в процесі отримання «зелених» кредитних

ліній. До таких банків відносяться: АТ «Укргазбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Ощадбанк», АТ «Мегабанк», АТ «Укресімбанк».

Взагалі фінансові інструменти «зеленого» фінансування МББ перебувають у процесі розвитку та диверсифікації.

Розвиток «зеленого» фінансування напряму залежить від рівня розвитку «зеленої» економіки країни. Щоб дізнатися її «зелений» потенціал треба оцінити економіку, використовуючи індекс «Глобального індексу зеленої економіки». Індекс складається із кількісних та якісних показників, за допомогою яких розраховується потенціал «зеленого» розвитку кожної держави у 4-ох напрямках: навколишнє середовище, сектори ефективності, лідерство та зміни клімату, ринки та інвестиції.

GGEI – не єдиний індекс показників екологічності економіки держав світу, той факт, що існують схожі індекси свідчать про безумовну зацікавленість світу до перспектив сталого розвитку. Розглянемо рейтинг індексу GGEI, за останнім дослідженням у 2018 року, в розрізі передових країн світу та місця в ньому України, що наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Глобальний індекс «зеленої» економіки [3]

Рейтинг	Країна (територія)	Результат
1	Швеція	0,7608
2	Швейцарія	0,7594
3	Ісландія	0,7129
4	Норвегія	0,7031
5	Фінляндія	0,6997
6	Німеччина	0,6890
7	Данія	0,6800
8	Тайвань	0,6679
9	Австрія	0,6479
10	Франція	0,6405
132	Україна	0,3813

Як можемо спостерігати з даної таблиці до лідерів відносяться скандинавські країни. Це вказує на їх ефективну політику стимулювання і підтримку урядів «зеленого» сектору на державному рівні. Швеція, як лідер, є однією із екологічно модернізованою країною в світі, що одна з перших запровадила екологічну політику. Політика цих передових країн направлена на

екологічні інновації, брендинг та ефективність вживання вуглецю, з метою сприяння здобутку передових «зелених» результатів.

Україна, нажаль, в даному рейтингу посідає лише 132 місце, що вказує на низький рівень екологічної модернізації країни та неналежне проведення ефективних стимулюючих заходів в процесі розвитку «зеленої» економіки, що призводить до зниження привабливості інвестицій в українські проекти. Наша країна має великий потенціал в сфері аграрного сектору, а тому дуже чутлива до екологічних ризиків, щонайперше – зміни клімату. А тому вимагає вагомих змін моделі розвитку національної економіки для підтримки сталого екологічного розвитку, шляхом застосування інструментів «зеленого» фінансування.

Роздивимся глобальний індекс «зелених» фінансів, що проводить оцінку «зелених» фінансів і дає змогу визначити ряд факторів, які сприяють розвитку «зелених» фінансів, що наведені в таблиці 2.3.

GGFI здійснює міжнародне опитування суб'єктів фінансової системи, у 110 міжнародних фінансових центрах світу, з метою оцінювання «глибини» та якості розвитку «зеленого» фінансування, у сполученні із оцінкою інструментальних факторів, яких нараховується 131.

Таблиця 2.3 – Глобальний індекс «зелених» фінансів [22]

Глибина «зелених» фінансів		Якість «зелених» фінансів	
Центр	Місце в рейтингу	Центр	Місце в рейтингу
Амстердам	1	Лондон	1
Цюрих	2	Париж	2
Копенгаген		Амстердам	3
Люксембург	4	Гамбург	4
Лондон	5	Цюрих	5
Стокгольм		Стокгольм	6
Париж	7	Копенгаген	7
Монреаль	8	Люксембург	8
Ванкувер	9	Мюнхен	9
Гамбург	10	Женева	10

Аналізуючи дані таблиці 2.3, можемо побачити, що до лідируючих центрів GGFI належать невеликі, але добре розвинені міста країн ЄС, що зайняли перспективну нішу на ринку «зелених» фінансів і тримають передові позиції в

цьому напрямі. Проте, окремі фінансові центри продовжують паралельно із чистою енергетикою фінансувати проекти «брудної» енергетики, як більш прибуткової, деякі ж повністю відмовилися від цього і стали екологічними лідерами.

При цьому реалізація кожною окремою державою програм стосовно «озеленення» національної фінансової системи не можлива без участі регуляторів фінансового ринку. Центральні банки і наглядові органи виконують важливу роль в процесі розвитку «зеленого» фінансування, через «озеленення» своєї діяльності, контроль за динамікою розвитку «зеленого» фінансування, а також стимулювання «озеленення» фінансового сектору. Фінансові регулятори утворюють керівні принципи, які стосуються:

- «зелених» фінансових інструментів;
- залучення критеріїв оцінки та управління екологічними і соціальними ризиками;
- сприяння організації фінансової інфраструктури та покращення обізнаності учасників ринку.

Отже, розвиток «зеленого» фінансування в Україні допомагатиме вирішенню екологічних проблем, до яких відноситься енергозалежність України, нерозвинута система утилізації відходів, значний рівень забруднення повітря, тощо. Ці проблеми вимагають приділення уваги практичним засобам щодо їх вирішення: розробці державних програм та банківське кредитування на вигідних умовах для допомоги населенню у купівлі та встановленні сонячних батарей та іншого енергоефективного обладнання; кредитування проєктів на розробку провідних технологій з переробки пластику; заохочення державою популяризації електротранспорту шляхом застосування менших податків на електромобілі та вигідних умов кредитування в «зелених» банках.

Вирішивши дані проблеми Україна зможе поліпшити своє економічний, екологічний, соціальний стан і слідувати стратегії свого сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

Реалізація стратегії сталого розвитку визначила появу нової категорії – «зелені фінанси», які стали активно запроваджуватися в ХХ столітті, коли суспільство зрозуміло важливість захисту екологічного середовища під час виробництва і використання природних ресурсів. Вчені почали активно вивчати та формувати дефініцію «зелених» фінансів як інструменту забезпечення майбутнього для планети в цілому.

Основна ідея «зелених фінансів» є абсолютним довершенням головної ідеї сталого розвитку. На сьогодні, згідно звіту ООН, дану політику вже започаткували 170 країн світу і розповсюдження «зелених» фінансів у світі продовжує розвиватися.

Здійснений нами аналіз терміну «зелені» фінанси, та його розгляд в публікаціях науковців дав змогу підсумувати, що єдиного визначення даного поняття не існує, і що «зелені» фінанси включають великий спектр фінансових, інструментів відносин та механізмів, розрахованих на екологічно орієнтовані проекти, технології та види функціонування підприємств усіх форм власності.

В структурі «зелених» фінансів постають нові фінансові інструменти, котрі застосовуються при фінансуванні «зелених» програм. Найперспективнішими та ефективнішими інструментами «зеленого» фінансування є цільові «зелені» облігації, «зелені» кредити, державні «зелені» фонди та інші.

Аналіз теоретичних основ розвитку «зелених» фінансів, та ефективності фінансових інструментів «зеленої» економіки засвідчує про зародження даного інструменту та недостатній розвиток сфери «зелених» фінансів в Україні і потребує їх подальшого дослідження і докорінної перебудови фінансової системи.

Основною складовою «зелених» фінансів виступає механізм «зеленого» банкіngu з характерним для нього інструментарієм та банківськими продуктами, який вже почав формуватися і в українській банківській системі, але поки ще мало розроблений.

Наведені фінансові інструменти механізму «зеленого» банкінгу потрібно поетапно впроваджувати на українській банківський ринок, деякі з них вже активно застосовуються банками, наприклад, «зелені» позики та енергоефективні кредити, проте і зазначені інструменти потрібно активізувати скоріш, бо поки що в Україні функціонують поодинокі законодавчі акти стосовно інструментів пільгового «зеленого» кредитування, що стримує швидкий та ефективний розвиток «зеленого» фінансування.

На нашу думку, в Україні для досягнення сталого розвитку та здійснення програми «зеленої» економіки потрібно здійснювати постійне удосконалення фінансових, організаційних та правових механізмів спонукання застосування зелених інвестицій в перспективні сфери економіки, і також застосовувати позитивний світовий досвід у цьому секторі.

Нами було досліджено, що серед провідних «зелених» банків України найбільше виділяється екобанкінг АТ «Укргазбанку», який слідує провідним світовим тенденціям в сфері «зеленого» кредитування таких секторів як ВДЕ та енергоефективність.

Ми дослідили розвиток «зеленого» банкінгу на прикладі АТ «Укргазбанк» і визначили, що він надає «зелені» кредити для фінансування екологічно чистих проєктів. Переважно це «пільгові» та «гнучкі» кредити, що надаються за меншою від ринкової відсоткової ставки, або мають пролонгований термін погашення, на відміну від звичайних не «зелених» кредитів. Завдяки веденню «зеленої» соціально–направленої та екологічної політики «Укргазбанк» має багато переваг, наприклад суттєву підтримку держави, під час проведення таких операцій, та допомогу міжнародних фінансових організацій.

АТ «Укргазбанк» активно надає послуги корпоративним клієнтам, клієнтам МСБ та фізичним особам в сфері «зеленого» кредитування. Та постійно впроваджує нові ланки «зеленого» сектору. Загалом екокредити займають 30% усього кредитного портфеля «Укргазбанку».

Кредитний екопортфель «Укргазбанку» постійно зростає, більшість кредитів надається в сектор ВДЕ та енергоефективності, «зелені» кредити

набирають популярності і серед клієнтів бізнесу і серед приватних осіб, але все одно поки що строки погашення за кредитами є короткостроковими і не можуть забезпечити окупність капітальних витрат, «Укргазбанк» також постійно вводить нові «зелені» продукти, активно співпрацює з світовими фінансовими організаціями та займає велику частку на загальному ринку «зеленого» фінансуванні України.

Нами також було розглянуто найбільш ефективні та перспективні фінансові інструменти в сфері «зеленого» фінансування, і розглянуто досвід провідних країн світу при застосуванні такого фінансового інструменту як «зелені» облігації. Визначено, що практика запровадження цього фінансового інструменту іншими країнами є позитивною, і тому її необхідно застосувати при здійсненні «зеленого» фінансування і в Україні.

Ми визначили що Україна в даному питанні відстає та має певні проблеми з розвитком цього фінансового інструменту, але початкова законодавча база вже присутня і також Україна знаходиться на шляху інтеграції до ЄС, що вже призводить до формування твердої законодавчої бази «зелених» фінансів. Ми визначили перешкоди, які стримують повне запровадження «зелених» облігацій в Україні та шляхи їх вирішення.

Також ми визначили проблеми в сфері розвитку «зелених» фінансів в Україні, шляхи до їх вирішення та запропонували стратегії розвитку «зелених» фінансів.

Для ефективного заохочення екологічних ініціатив банків та клієнтів потрібна постійна підтримка з боку держави та розробка належного законодавства. Держава повинна надати такі умови роботи в сфері «зеленого» фінансування, за яких банкам вигідно використовувати «зелені» продукти та послуги, наприклад, через зменшення облікової ставки НБУ для банків, які надають кредити для екологічно орієнтованих програм.

Загалом, банківський сектор виступає посередником між економічними та екологічними сферами, допомагаючи їхньому взаєморозвитку та ефективним інвестиціям. Зважаючи на світовий досвід в застосуванні «зелених» фінансів,

даний сектор є дуже перспективним та ефективним і в Україні, а тому розумна політика держави та підтримка міжнародних екологічних організацій сприятиме подальшому їхньому розвитку в нашій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водний кодекс України №213/95–ВР від 01.01.2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>.
2. Глобальний ринок зелених облігацій. – Режим доступу: https://www.ukrgasbank.com/eco/global_2018.
3. Глобальний ринок «зелених» економіки у 2018 році. – Режим доступу: <https://dualcitizeninc.com/global-green-economy-index/index.php#interior>.
4. Глущенко О.В. Сталий розвиток України: можливості та загрози. Фінансово–кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2017. – 372–378 с.
5. Господарський кодекс України №436–IV від 13.02.2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
6. Гриценко Л.Л. Особливості впровадження «зелених» фінансів в Україні. Збірник тез «Проблеми та перспективи розвитку фінансово–кредитної системи»: матеріали Міжнародної науково–практичної конференції (м. Суми, 22–24 листопада 2021 року) / О.І.Тверезовська, М.А. Панайт. – Суми: СумДУ. - 2021.- С. 176–179 стр.
7. Дима В. В. Міжнародний досвід застосування стимулюючих механізмів розвитку «зеленої» економіки / В. В Дима // Збірник наукових праць «Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського», серія «Державне управління». - 2019. – Том 30, № 6. – С. 147.
8. Дима В. В. Фінансові інструменти стимулювання розвитку «зеленої» економіки в Україні. Інвестиції: практика та досвід / В.В. Дима. – 2020. – № 4. – С. 182–187.
9. Добровольська О. В. «Зелені фінанси» як складова парадигми сталого розвитку / О. В. Добровольська // Бізнес Інформ. – 2018. – № 5. – С. 287–294.
10. Енергоефективність та «зелена» енергетика України: здобутки 5 останніх років та наступні цілі. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://saee.gov.ua/sites/default/files/Savchuk_SAEЕ_22_11_2019.pdf.

11. Закон України «Про відходи» №187/98–ВР від 01.05.2019.– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>.

12. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» №2806–IV від 29.01.2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>.

13. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» №2697–VIII від 28.02.2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>.

14. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» №2707–XII від 18.12.2017. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12_21.

15. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» №1264–XII від 18.12.2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

16. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» №2059–VIII від 23.05.2017. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.

17. Запровадження зелених облігацій в Україні як інструмент залучення інвестицій в проекти з енергоефективності та ВДЕ: [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. – Режим доступу: https://saee.gov.ua/sites/default/files/Green_bonds_Ukraine.pdf].

18. Запровадження ринку зелених облігацій в Україні [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України.–Режим доступу: https://saee.gov.ua/sites/default/files/blocks/Prezentatsiya_green_bonds_lipen%CA%B9%202021%20%281%29.pdf.

19. Запровадження «зелених» фінансів в Україні – поява нових «зелених» продуктів. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/media/press-releases/2020/02/zeleni-finansy.html>.

20. Захарченко Н.В. Механізми фінансування «зелених» інвестицій / Н.В. Захарченко, Н.В. Борисенко // Економічний вісник Національного гірничого

університету : науковий журнал / Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро.- 2019. – № 1 – С. 166–180.

21. Звіт зі сталого розвитку 2020 АБ «Укргазбанк»: Еко-банкінг. – Режим доступу: https://www.ukrgasbank.com/upload/file/ugb_report_2020.pdf.

22. Зелені інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст [Електронний ресурс] / Офіційний сайт центру Разумкова. – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf.

23. Зелені облігації як інструмент залучення фінансування в проєкти екологічного спрямування [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. – Режим доступу: https://saee.gov.ua/sites/default/files/SAEE_Frolov_25_09_2020.pdf.

24. Зелені облігації як ключовий фінансовий інструмент «зеленого» фінансування: запровадження в Україні [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. – Режим доступу: <https://saee.gov.ua/uk/content/%D0%97%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%B3%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97>.

25. Зелені фінанси та їх застосування в Україні. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/65a60cc8a8bb0f49e8f23edb525fef56.pdf>.

26. Карлін М. Проблеми й перспективи використання «зелених» фінансів територіальними громадами: світовий досвід та Україна. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.- 2018.- № 1. С. 148-157

27. Квач Я. П., Фірсова К. В., Борисов О. Г. «Зелена економіка»: можливості для України. Глобальні та національні проблеми економіки. -2015.- Вип. 6. С. 52–56.

28. Кодекс України «Про надра» №132/94-ВР від 29.12.2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>.

29. Кращі світові практики «зеленого» відновлення в часи пандемії COVID-19: можливості для України [Електронний ресурс] / Аналітичний центр –

DiXi Group. – Режим доступу: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/10/kvartalnyj-zvit-3.pdf>.

30. Кримінальний кодекс України №2341–III від 16.01.2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

31. Латишева О.В. Екологічні інвестиції: сучасний стан та перспективи їх впровадження в Україні для забезпечення сталого розвитку держави // Економічний вісник. - 2018.- №1 С. 59–65.

32. Лісовий кодекс України №3852–XII від 16.01.2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.

33. Международное сотрудничество в развитии «зеленого» финансирования // Журнал «Деньги и кредит». -2017. -№ 7. С. 10–18.

34. Мировая экономика и международные отношения: Драйверы мировой экономики. -2020. -Том 64 № 7 С. 5–16.

35. Мороз В.В., Шепетько Р.І. Інституційне середовище неоіндустріалізації економіки України в світлі глобальних комплексних індексів // «Економічний часопис ХХІ».- 2015.- № 7–8 (2) С. 12–14.

36. Національний банк та IFC спільно працюватимуть над розвитком «зеленого» фінансування [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України.– Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-ifc-spilno-pratsyuvatimut-nad-rozvitkom-zelenogo-finansuvannya>.

37. Нестеренко А. С. Фінансова система України: правова характеристика та законодавче регулювання, Одеса.- 2014.- 40 с.

38. НКЦПФР схвалила Рекомендації щодо реалізації або фінансування проектів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облігацій [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національної комісії по цінних паперах і фондовому ринку. – Режим доступу:<https://www.kmu.gov.ua/news/nkcpfr-shvalila-rekomendaciyi-shchodo-realizaciyi-abo-finansuvannya-proektiv-ekologichnogo-spryamuvannya-shlyahom-emisiyi-zelenih-obligacij>.

39. Новий зелений курс: Україна затвердила цілі сталого розвитку – чому це важливо та що далі? Еко-банкінг. URL: <https://delo.ua/business/zelena-ekonomika-ta-zelenifinansi-bolovi-tochki-346686>.

40. Офіційний сайт АБ «Укргазбанк»: Еко-банкінг. URL: <https://www.ukrgasbank.com/eco>.

41. Офіційний сайт Державного агентства енергоефективності та енергозбереження України: Зелені облігації: Еко-банкінг. URL: <https://saee.gov.ua/uk>.

42. Офіційний сайт Ініціативи «Кліматичні» облігації. URL: <https://www.climatebonds.net/>.

43. Офіційний сайт ЮНЕП. URL: http://www.oecd-ilibrary.org/environment/green-financeandinvestment_24090344.)

44. Питання, порушені місцевими органами влади під час проведення виїзних нарад та круглих столів в областях України: [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/pitannja-porusheni-miscevimi-organami-vladi-pidchas-provedennja-viiznih-narad-ta-kruglih-stoliv-v-oblastjah-ukraini?category=bjudzhet>.

45. Політика Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>.

46. Порфирьев Б. Н. «Зеленые» тенденции в мировой финансовой системе.

Режим доступу: <https://www.imemo.ru/publications/periodical/meimo/archive/2016/9-t-60/the-world-at-the-beginning-of-millennium/green-trends-in-the-global-financial-system>.

47. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної

енергії з альтернативних джерел енергії (№ 8449– доопрацьований). – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc41?pf3511=65076>.

48. Проєкт «Цифрова адженда України – 2020»: Концептуальні засади. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

49. Річний звіт 2020 АБ «Укргазбанк». URL: https://www.ukrgasbank.com/upload/file/ugb_year_rport_2020.pdf.

50. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики [Електронний ресурс] / Офіційний сайт центру Разумкова. – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf.

51. Стан і перспективи розвитку зеленої економіки та зеленого бізнесу в Україні. Аналітична доповідь. URL: <http://www.eep.org.ua>.

52. Стаття Тенденції екологізації фінансової системи, можливості для країн, що розвиваються / Гацька Л. П. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJR&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=AP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=PSPE_prit_2017_5_30.

53. Стимулювання відновлюваної енергетики в Україні за допомогою «зеленого» тарифа [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. – Режим доступу: <http://saee.gov.ua/documents/green-tariff.pdf>.

54. Стратегія низькоевкого розвитку України до 2050 року. URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/Proekt/LEDS_ua_last.pdf.

55. Сущенко О. Зелена економіка та зелені фінанси в Україні. Портал Українки.- 2018.- № 1. С. 148–157.

56. Фінансове забезпечення природного агровиробництва: теорія, методологія, практика. URL: https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/3009/1/%D0%94%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9E%D0%92_%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF.pdf.

57. Фролов А. Зелені облігації в Україні як механізм залучення інвестицій в проєкти відновлюваної енергетики та енергоефективності. Урядовий портал. 2018. URL: <http://saee.gov.ua/sites/default/files/8.%20A.%20Frolov.pdf>.

58. Фролов А.Ю. Світовий досвід організації ринку зелених облігацій та можливості його запровадження в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. -2019. -№5, С. 84–92.

59. Цілі сталого розвитку 2016–2030. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsilirozvytku–tysiacholittia/tsili–staloho–rozvytku>.

60. Шинази Г. Дж Сохранение финансовой стабильности. Вопросы экономики. -2005.- № 36. С.34

61. Berensmann K., Lindenberg N. Green Finance: Actors, Challenges and Policy Recommendations / Dr Senior Researchers Department «World Economy and Development Financing». German Development Institute / Deutsches Institut für Entwicklungspolitik.2016. URL: https://www.die-gdi.de/uploads/media/BP_23.2016.pdf.

62. Chernadchuk V., Sukhonos V., Shkolnyk I. The notion and content of financial system in the context of financial law of Ukraine. Problems and Perspectives in Management.- 2017.- Vol. 15. Issue 2–1. P. 234–245.

63. Circular Economy Action Plan. URL: https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/new_circular_economy_action_plan.pdf.

64. Economics and finance of disaster risk reduction and climate change adaptation. 2020. URL: <https://www.placard-network.eu/wp-content/PDFs/PLACARDEconomics-and-finance-of-CCA-DRR.pdf>.

65. Finance Incentives in China, PWC. URL: http://www.pwchk.com/home/eng/green_finance.

66. Green Finance for Developing Countries. Needs, Concerns and Innovations United Nations Environment. Programme. 2016.

67. Green Investment Banks: Innovative Public Financial Institutions Scaling up Private, Lowcarbon Investment. – OECD, January 2017. URL:

http://www.keepeek.com/Digital-AssetManagement/ocd/financeandinvestment/green-investment-banks_9789264245129-en#.WIOS4IWnGCg.

68. Interim Report. EU High-Level Expert Group on Sustainable Finance. 2017. URL: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/170713-sustainable-finance-report.en.pdf>.

69. Kharas H., McArthur J. Links is the chain of sustainable finance: Accelerating private investments for the SDGs, including climate action. Brookings Institution, 2016. 18 p. URL: <https://www.brookings.edu/research/links-in-the-chain-of-sustainable-finance-accelerating-private-investments-for-the-sdgs-including-climate-action>.

70. Schmidt-Traub G., Sachs J.D. Financing Sustainable development: Implementing the SDGs through Effective Investment Strategies and Partnerships. - 2015.- P.156

71. The equator principles July 2020 // A financial industry benchmark for determining, assessing and managing environmental and social risk in projects. URL: <https://equator-principles.com/wp-content/uploads/2020/01/The-Equator-Principles-July-2020.Pdf>.

72. The financial system we need: from momentum to transformation. Inquiry Report. 2016. URL: <http://unepinquiry.org/publication/the-financial-system-we-need-from-momentum-to-transformation>.

73. The official site of Green Bonds Market Summary 2019, Reports February 2020. URL: https://www.climatebonds.net/files/reports/2019_annual_highlightsfinal.pdf.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ «ЗЕЛЕНИХ» ФІНАНСІВ

Таблиця А.1 – Підходи до визначення терміну «зелені фінанси».

Експертна група зі сталих фінансів Європейського Союзу[68]	«фінансова система, яка є стабільною і спрямованою на довгострокову освіту, вирішення економічних, соціальних, екологічних проблем, включаючи сталу зайнятість, пенсійне фінансування, технологічні інновації, інфраструктуру, будівництво та пом'якшення наслідків зміни клімату»
Нестеренко А. С. [42]	складної, відкритої, динамічної, структурованої ієрархічної системи; доведено, що сучасна фінансова система становить собою внутрішньо обумовлену сукупність взаємопов'язаних і об'єднаних єдиною метою сфер, ланок та інститутів, кожна з яких представляє специфічну групу фінансових відносин, які опосередковують формування, розподіл та організацію використання фондів грошових коштів держави, місцевого самоврядування, підприємств різних форм власності, фінансових інституцій»
Сухонос В., Чернадчук В. і Школьник І. [62]	фінансова система являє собою систему взаємовідносин між державними фінансами, фінансами суб'єктів господарювання та фінансами домогосподарств, що здійснюються через інститути та за допомогою інструментів фінансового ринку в умовах, що регламентуються чинним законодавством у відповідних сферах.
Худякова Л. С. [49]	форми інвестицій або кредитування, які враховують вплив на навколишнє середовище і підвищують екологічну стійкість економіки
Г. Шиназі [60]	– це сукупність взаємопов'язаних елементів: інфраструктура (правова, платіжна, розрахункова, облікова), інститути (банки, фірми, що займаються операціями з цінними паперами, інституційні інвестори), ринки (фондова біржа, грошовий ринок і ринок похідних фінансових інструментів) в сфері екологічного розвитку
Офіційний сайт ЮНЕП [43]	кошти, що спрямовуються на досягнення економічного росту за одночасного скорочення викидів забруднюючих речовин і парникових газів, мінімізації відходів і підвищення ефективності використання природних ресурсів

Продовження таблиці А.1

Програма Довкілля ООН «Зелене фінансування для країн, що розвиваються. Потреби, проблеми та інновації» [66]	фінансові продукти і послуги, які можуть бути використані для сприяння екологічно відповідальним інвестиціям і стимулювання низьковуглецевих технологій, проєктів, галузей і підприємств
Фінансові стимули в Китаї [65]	політичні та інституційні механізми для залучення приватних капіталовкладень в «зелені» галузі промисловості, включаючи кредитування, фонди прямих інвестицій, облігації, акції та страхування

ДОДАТОК Б
НОРМАТИВНО–ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ В СФЕРІ «ЗЕЛЕНОГО»
ФІНАНСУВАННЯ

Таблиця Б.2– Характеристика нормативних документів для функціонування «зелених» фінансів

Конституція України	основний документ, який забезпечує фундамент захисту екології країни
Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»[15]	регулює відносини у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів. Другорядно впливає на діяльність підприємства, а саме координує таку діяльність в напрямку захисту природи
Закон України «Про відходи» [66]	законодавчий документ, що регламентує основні умови, вимоги і правила щодо екологічно безпечного поводження з відходами їх утилізацією, а також системи заходів, пов'язаних з організаційно–економічним стимулюванням ресурсозбереження. Важливий для підприємства, оскільки підприємства мають планувати витрати своїх фінансових ресурсів на дотримання законодавчих вимог щодо викидів.
Кодекс України «Про надра»[67]	є важливим джерелом правової інформації для підприємств, які займаються видобутком корисних копалин на території України. Встановлює права та обов'язки для таких підприємств.
Лісовий кодекс України [44].	законодавство, що регулює суспільні відносини, які стосуються володіння, користування та розпорядження лісами і спрямовуються на забезпечення охорони, відтворення та сталого використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних, соціальних та інших інтересів суспільства. Важливий для підприємств, які добувають деревину в сировинному вигляді для обробки та подальшої реалізації.

Продовження таблиці Б.1

Водний кодекс України [22]	регулює правові відносини з приводу забезпечення збереження, науково–обґрунтованого, раціонального використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорони вод від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям вод та ліквідації їх наслідків, поліпшення стану водних об'єктів, а також охорони прав підприємств, установ, організацій і громадян на водокористування.
Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [52]	визначає основні напрямки розвитку екологічного захисту, в тому числі: розвиток економічних відносин між підприємствами у напрямку "зелених" фінансів, залучення міжнародних організацій для екологізації виробництва, запровадження нових правил у виробництві для захисту природи.
Закон України «Про охорону атмосферного повітря» [30]	правова база, для підприємств, які у своїй діяльності мають викиди у повітря (наприклад, чадний, вуглецевий гази)
Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [65]	закон, який встановлює загальні правила на отримання дозвільних документів суб'єктом господарювання, наприклад, ліцензії на право використання водойм, вирубку деревини, добування корисних копалин. Важливий для підприємства у плані організаційних моментів: строки ліцензій, проміжки часу, які втрачаються на отримання таких дозволів і так далі.
Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» [16]	один із важливих законів, який був прийнятий після вступу до ЄС, відповідно до якого було створено Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля. Так всі суб'єкти господарювання, які у своїй діяльності мають визначений цим законом вплив, повинні подавати певні звіти до такого реєстру. Такі звіти подаються як при створенні так і при змінах у підприємстві. Наприклад, підприємство купило старий завод, в якому має намір виробляти металеві вироби, перед початком виробництва підприємство має зареєструвати вищевказану зміну у реєстрі. – Закон України «Про доступ до публічної інформації».
Господарський кодекс України [5]	основний документ для діяльності підприємств, в якому зазначено права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання приватного сектору.
Кримінальний кодекс України [30]	забезпечує відповідальність всіх суб'єктів господарювання за порушення вище вказаного законодавства

ДОДАТОК В

СЕКТОРИ «ЗЕЛЕНОГО ФІНАНСУВАННЯ» В УКРАЇНІ

Таблиця В.1 – Перспективні сектори зеленого фінансування в Україні та їх класифікація [54]

Енергія	низьковуглецеве виробництво, енергоефективність, накопичення і збереження енергії, розумні мережі, стійкий доступ до джерел енергії
Вода	збір, очистка, зберігання, очищення стічних вод, доступ до води
Будівлі	низьковуглецева стратегія, енергоефективність, стійкі матеріали, зелені будівлі
Сільське господарство	управління земельними ресурсами, низьковуглецеві та адаптаційні стратегії, біомаса, біопаливо
Транспорт	енергоефективні компоненти, паливо та логістика
Повітря та екологія	вуглецеві кредити, торгівля та компенсації
Виробництво	зелена хімія, ресурсо- та енергоефективні ланцюжки поставок, більш чисте виробництво
Відходи та переробка	повторне використання та послуги з переробки відходів

ДОДАТОК Г

ОСНОВНІ СУБ'ЄКТИ «ЗЕЛЕНОГО» ФІНАНСУВАННЯ

Таблиця Г.1 – Групи основних суб'єктів, що функціонують в системі «зеленого» фінансування [45]

До інвесторів належать такі	
Державні інститути та органи місцевого самоврядування	формують та застосовують цільові фонди з метою вирішення проблем забезпечення сталого розвитку, але, окрім суто фінансових програм, їх не менш важливе значення проявляється у створенні відповідної законодавчої бази, а також у формуванні та імплементації ідеології щодо споживання якісної органічної продукції, екологічної поведінки, зокрема щодо сортування сміття, енергозбереження та ресурсозбереження, тощо
Фінансові установи, у тому числі банки, страхові компанії, інвестиційні фонди, лізингові компанії, кредитні спілки	безпосередньо працюють з фінансовими інструментами, що застосовуються для фінансового забезпечення сталого розвитку та є відповідно об'єктами фінансової системи сталого розвитку;
Домогосподарства	які є не лише споживачами екологічно безпечних технологій і товарів, у тому числі продуктів харчування, але і через формування попиту на відповідні товари, роботи чи послуги здатні змінювати структуру ринку на користь просування ідей сталого розвитку
До реципієнтів фінансових ресурсів варто віднести	
Суб'єкти господарювання	що впроваджують «зелені проекти» та, відповідно, потребують фінансування
Домогосподарства	що застосовують «зелені» продукти чи технології, зокрема можуть переходити на використання інших джерел енергії та потребують для цього фінансових ресурсів, які, своєю чергою, можуть бути надані на певних пільгових умовах, або ж якась їх частина може бути компенсована державою.

ДОДАТОК Д

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ В СФЕРІ «ЗЕЛЕНОГО» ФІНАНСУВАННЯ

Таблиця Д.1 – Характеристика та класифікація банківських фінансових інструментів, які сприяють розвитку «зеленого банкінгу в Україні [37]

Фінансовий інструмент	Характеристика
Зелені іпотечні кредити	Банки пропонують нижчі відсоткові ставки клієнтам, які купують нові енергоефективні будинки та / або інвестують у модернізацію, енергоефективні заходи. Банки також можуть пропонувати покриття витрат на перехід будинку із використання традиційної на зелену енергію
Позики на енергомодернізацію будинків	Банки пропонують клієнтам нижчу ставку, яка мотивує домогосподарства до встановлення новітніх енергоощадних технологій та систем, що використовують відновлені джерела енергії. Для цього різні банки співпрацюють з виробниками та постачальниками таких технологій, а також екологічними громадськими організаціями
Зелені позики на комерційне будівництво	Пріоритетне кредитування надається компаніям, що будують будинки, які менше споживають енергії, продукують відходів та забруднення порівняно з традиційними
Зелені автокредити	Такі низьковідсоткові кредити заохочують клієнтів купувати автомобілі з високою економічною та екологічною ефективністю
Зелені банківські кредитні картки	Власники кредитних карток, погоджуються робити пожертви екологічним громадським організаціям біля 0,5% від кожної покупки, переказу, тощо

ДОДАТОК Е

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ ЕМІСІЇ «ЗЕЛЕНИХ» ОБЛІГАЦІЙ

Таблиця Е.1 – Відповідність «зелених» облигацій європейським принципам залучення коштів на екологічні проекти [7]

Використання коштів	використання коштів має приносити екологічну вигоду навколишньому середовищу, при цьому має бути проведена оцінка співвідношення суми витрат фінансових ресурсів до покращення екологічних наслідків (зменшення викидів, зменшення затрат природних ресурсів)
Управління коштами	це облік коштів за «зеленими» облигаціями на окремому банківському рахунку, з періодичною звітністю інвестору про їх розпорядження. Залучення третіх осіб для перевірки використання залучених коштів.
Процес оцінки та вибору проектів	це процес встановлення пріоритетних напрямів спрямування коштів від «зелених» облигацій, встановлення нормативів та критеріїв, за якими буде проводитись оцінка екологічного проекту.
Звітність	полягає у наданні повноцінної, правдивої, актуальної інформації інвестору у різних формах звітності для зручності використання ним.

ДОДАТОК Ж

**СПРИЯННЯ ЕМІСІЇ «ЗЕЛЕНИХ» ОБЛІГАЦІЙ МІЖНАРОДНИМИ
ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ**

Таблиця Ж.1 – Допомога міжнародних фінансових організацій при емісії «зелених» облігацій [29]

Світовий банк	Надання технічної допомоги урядам країну випуску суверенних зелених облігацій
Міжнародна фінансова корпорація	Надання допомоги урядам країн у розробці керівних принципів та процедур для ринку зелених облігацій
Європейський інвестиційний банк	Надання допомоги в створенні рамок для зелених облігацій та критеріїв «зеленості» проєктів
Зелений кліматичний фонд	Надання країнам, що розвиваються фінансування під випуск зелених облігацій

ДОДАТОК К

ОСОБЛИВОСТІ «ЗЕЛЕНИХ» ОБЛІГАЦІЙ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Таблиця К.1 – Особливості запровадження зелених облігацій в різних країнах світу [2]

Франція	Випуск суверенних зелених облігацій під державні цільові проекти
Польща	Випуск суверенних зелених облігацій для видачі кредитів через банківську систему
Великобританія	Спеціально утворений державний інвестиційний банк стимулює ринок зелених облігацій
Німеччина	Банк–емітент з державним капіталом надає зелені кредити під низький відсоток
Китай	Розвиток власної «зеленої» біржі Оцінка «еко–чистоти» проекту не за певною нормою, а в порівнянні з іншими проектами на певній території
Індія	Надання «зелених» кредитів компаніям, що звітують за використанням залучених коштів щоквартально
Австралія Фіджі Нігерія	Випуск «зелених» облігацій у національній валюті

ДОДАТОК Л
ЗАХОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ЕМІСІЇ «ЗЕЛЕНИХ» ОБЛІГАЦІЙ В РІЗНИХ
КРАЇНАХ

Таблиця Л.1 – Заходи заохочення різних країн світу емітентів
«зелених» облігацій [2]

США	Позбавлення від податку муніципалітетів–емітентів; Надавання прямих грошових субсидій муніципалітетам від уряду з метою зниження процентної ставки по зеленим облігаціям; Надання податкових кредитів (інвестори в цінні папери отримують податковий кредит, муніципалітети–емітенти не платять відсотків)
Китай	Центральним банком при розрахунку ліквідності банків не враховуються банківські кредити на придбання зелених облігацій, пропонується пільгове ставлення до таких кредитів при розрахунках достатності капіталів банків Єврокомісія також неодноразово наголошувала про наміри знизити вимоги до капіталу для екологічно спрямованих банківських інвестицій
Бразилія	Звільнення від податку організацій–емітентів зелених облігацій, що реалізують проєкти у сфері вітроенергетики
Індія	Діють державні програми підтримки проєктів на забруднених ділянках (пільги надаються організаціям та муніципалітетам у разі проходження державної реєстрації проєктів)

ДОДАТОК М

«ЗЕЛЕНІ» ОБЛІГАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПЕРЕШКОДИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Таблиця М.1 – Перешкоди, які стримують повне запровадження «зелених» облігацій в Україні та шляхи їх вирішення [17]

Перешкоди	Шляхи вирішення
Недостатній рівень обізнаності інвесторів щодо переваг «зелених» облігацій та існуючої міжнародної практики використання цього фінансового інструменту.	Підвищення обізнаності щодо переваг «зелених» облігацій. Просувати «зелені» облігації можуть державні установи та асоціації, фінансові установи та інші учасники ринку. ÷ Розвиток місцевих ринків «зелених» облігацій.
Витрати на дотримання вимог «зеленої» облігації. Перевірка статусу «зеленої облігації» та моніторинг використання прибутку емітентами на «зелені» цілі здійснюються, головним чином, постачальниками «другої думки» чи «третьою стороною». На деяких ринках відносно висока вартість отримання гарантії «другої думки» або «третьої сторони» є бар'єром для невеликих емітентів	Розширення кількості індексів «зелених» облігацій, рейтингів та їх лістинг. ÷ Сприяння міжнародному співробітництву з метою залучення інвестицій у «зелені» облігації.
Труднощі входу міжнародних інвесторів на місцеві ринки. Однією з проблем є різниця у визначеннях «зелених» облігацій та вимог до розкриття інформації на окремих ринках. Ця різниця може спричинити збільшення трансакційних витрат, оскільки облігації, визнані «зеленими» на одному з ринків, не можуть бути автоматично визнані «зеленими» провідним іноземним інвестором.	Подальше залучення до «зеленого» облігаційного ринку місцевих інвесторів
Незначна кількість інституційних «зелених» інвесторів. На окремих місцевих або регіональних ринках у «зелені» облігації інвестують переважно національні інвестори.	

ДОДАТОК Н

ЕТАПИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ «ЗЕЛЕНИХ» ОБЛІГАЦІЙ В УКРАЇНІ

Таблиця Н.1 – Основні положення проєкту концепції запровадження та розвитку ринку зелених облігацій в Україні [45]

1 ЕТАП (2021–2022 рр.) – створення правових передумов для розвитку ринку зелених облігацій, запуск ринку	2 ЕТАП (2022–2023 рр.) залучення міжнародних банків розвитку до інвестування в зелені облігації
запровадження керівних процедур, правил та стимулів для ринку зелених облігацій (відповідних міжнародним)	впорядкування ринку незалежних оцінювачів та верифікаторів зелених облігацій
проведення інформаційних кампаній щодо запровадження ринку зелених облігацій	налагодження співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, фондами
підготовка і реалізація пілотних проєктів з випуску зелених облігацій різними категоріями емітентів	створення технічного офісу з експертизи та супроводу «зелених» проєктів
залучення міжнародних банків розвитку до інвестування в зелені облігації України	усунення бар'єрів та створення сприятливих умов для залучення фінансування на ринок

ДОДАТОК П
ЕКОПРОДУКТИ АТ «УКРГАЗБАНК»

Таблиця П.1–Характеристика екопродуктів АТ «Укргазбанк» для приватних клієнтів [40]

Green Car	бланковий кредит на придбання легкових автомобілів, що будуть використовуватися в особистих та сімейних цілях та які використовують як гібридний спосіб підключення двигунів до приводу автомобіля, так і приводяться в рух електродвигуном/електродвигунами.
«Еко–оселя»	кредит на придбання енергоефективного обладнання та/ або матеріалів, що не передбачає відшкодування частини суми кредиту від Держенергоефективності;
Кредит на придбання зарядних станцій та відповідного додаткового обладнання і матеріалів до них для зарядки автомобілів,	які використовують як гібридний спосіб підключення двигунів до приводу автомобіля, так і приводяться в рух електродвигунами.
«Авто в кредит ECO Car»	кредит на придбання легкових автомобілів, які будуть використовуватися в особистих та сімейних цілях та які приводяться в рух електродвигуном;
«Тепла оселя»	– кредит на придбання енергоефективного обладнання та/ або матеріалів, що не передбачає відшкодування частини суми кредиту від Держенергоефективності.

ДОДАТОК Р

КАТЕГОРІЇ БІЗНЕС ЕКОКРЕДИТУВАННЯ

Рисунок Р.1 – Екокредити для бізнес клієнтів АТ «Укргазбанку» в розрізі категорій [49]

Проекти категорії А:	Проекти категорії В:	Проекти категорії С:	Проекти без класифікації:
<ul style="list-style-type: none"> •проекти, які мають потенційно значний екологічний та соціальний вплив, вимагають детального процесу оцінки. 	<ul style="list-style-type: none"> •проекти, які мають екологічні та соціальні впливи, які можна оцінити та якими можна керувати. 	<ul style="list-style-type: none"> •проекти, які призведуть до незначного чи позитивного екологічного або соціального впливу. 	<ul style="list-style-type: none"> •проекти, які не підлягають оцінці виходячи з виду діяльності та/або критерію суттєвості, також проекти що були профінансовані банком до 2017 року та по яким не проводилась оцінка екологічних та соціальних

ДОДАТОК С
КРЕДИТНИЙ ЕКОПОРТФЕЛЬ БІЗНЕС КЛІЄНТІВ АТ «УКРГАЗБАНКУ»

Таблиця С.1 – Структура кредитного портфелю бізнес клієнтів в розрізі категорії екологічного та соціального ризику [49]

	31.12.2020	Частка у %	31.12.2019	Частка у %
Всього	49 713 787 220,19	100	40 726 151 958,78	100
Категорія А	5 249 912 168,93	11	2 942 221 565,66	7
Металургія	482 982 085,08	1	428 836 792,58	1
Видобування та торгівля газом	4 080 560 151,93	8	2 043 152 492,73	5
Торгівля енергоносіями	339 777 050,47	1	0,00	0
Сільське господарство та харчова промисловість	232 764 054,37	0	0,00	0
Хімічне виробництво	113 828 827,07	0	470 232 280,35	1
Категорія В	14 596 561 598,49	29	7 953 934 124,20	20
Металургія	2 190 230 315,47	4	0,00	0
Комерційна нерухомість	1 396 737 932,82	3	126 225 222,72	0
Транспорт	2 472 918 093,10	5	695 488 616,74	2
Торгівля	1 244 336 053,89	3	96 814 321,25	0
Виробництво	1 317 366 642,57	3	1 397 710 748,06	3
Будівництво	465 799 844,88	1	1 372 738 411,26	3
Електроенергетика	2 890 330 907,22	6	2 099 273 495,80	5
Сільське господарство та харчова промисловість	2 497 472 991,50	5	1 426 924 736,02	4
Сфера обслуговування	121 368 817,05	0	0,00	0
Категорія С	19 142 710 085,09	39	16 006 574 738,78	39
Електроенергетика	10 527 838 759,00	21	5 309 957 719,59	13
Торгівля та транспортування газу	3 330 962 147,05	7	4 903 726 489,63	12
Виробництво	146 578 637,59	0	0,00	0
Комерційна нерухомість	1 009 341 573,92	2	71 518 465,20	0
Муніципалітет	1 931 144 752,54	4	2 373 373 028,11	6
Сфера обслуговування	235 116 423,81	0	12 593 907,94	0
Торгівля	605 998 249,20	1	1 000 524 041,98	2

Продовження таблиці С.1

	31.12.2020	Частка у %	31.12.2019	Частка у %
Торгівля енергоносіями	63 308 600,93	0	0,00	0
Транспорт	247 637 062,22	0	96 229 657,93 0%	0
Будівництво доріг	1 002 928 640,79	2	0,00	0
Будівництво	9 542 045,04	0	184 455 779,37	0
Сільське господарство та харчова промисловість	32 313 193,00	0	0,00	0
Без класифікації	10 724 603 367,68	22	13 823 421 530,14	34
Будівництво	249 573 651,52	1	363 132 512,25	1
Торгівля та транспортування газу	6 353 560,42	0	8 681 370,03	0
Виробництво	874 158 068,00	2	661 992 909,64	2
Електроенергетика	102 191 276,33	0	1 191 996 829,74	3

ДОДАТОК Т

ПРИНЦИПИ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАНКІНГУ

Таблиця Т.1 – Характеристика світових принципів відповідального банкінгу

Узгодження
Інтегрувати цілі ЦСР, Паризької угоди та інших відповідних національних, регіональних чи міжнародних правил у бізнес–стратегію та ключові бізнес–рішення, включаючи рішення про розподіл потоків капіталу;
Визначати та здійснювати оцінку, де портфель та пропозиції банків створюють чи можуть потенційно створити найбільш значні позитивні та негативні екологічні, соціальні та економічні наслідки;
Встановити та опублікувати цілі, які здійснюють вагомий внесок банку, викладені в ЦСР, Паризькій угоді та інших відповідних національних, регіональних чи міжнародних документах
Вплив
Використовувати цілі ЦСР, Паризької угоди та інших національних, регіональних або міжнародних угод для визначення, оцінки та прозорості щодо значних (потенційних) позитивних та негативних наслідків, що виникають внаслідок рішень банку про розподіл капіталу та надання продуктів/послуг;
Визначати основні показники ефективності (KPI) для усунення, зменшення та нівелювання значних негативних наслідків та реалізації можливостей для постійного розширення та збільшення масштабів позитивного впливу;
Здійснювати перспективну оцінку ризиків та можливостей, пов'язаних зі сталістю, на транзакційному, портфельному та стратегічному рівнях, а також керування та зменшення ризиків.
Клієнти та покупці
Визначати, де банк може підтримувати своїх клієнтів у зменшенні їх негативного впливу та збільшенні позитивного, застосовуючи нові технології, бізнес–моделі та практики, і де банк може заохочувати та підтримувати вибір сталої поведінки та споживання серед своїх клієнтів;
Розробляти стратегії та визначати заходи для таких напрямів діяльності, як розробка нових товарів і послуг або стимулів, пов'язаних зі сталістю;
Надавати допомогу, щоб клієнти мали знання та вміння ефективно управляти своїми фінансами, наприклад, через програми фінансової грамотності.
Зацікавлені сторони
Визначати ключові зовнішні зацікавлені сторони, такі як регулятори, інвестори, розробники політики та інститути громадянського суспільства, приділяючи особливу увагу зацікавленим особам, які прямо чи опосередковано впливають на ділову практику банку та рішення щодо кредитування та інвестицій;
Залучати та консультиватися з цими зацікавленими сторонами, щоб отримати поради щодо суттєвих питань стратегії та ділової практики;
Переконатися, що взаємодія з регуляторами та розробниками політики узгоджується з цілями та завданнями цих Принципів
Управління та встановлення цільових показників
Встановити відповідальність за виконання стратегічних цілей банку щодо стійкості в усіх функціональних сферах банку;
Створити ефективні політики, системи управління та контролю, з метою забезпечення інтеграції цілей та завдань сталого розвитку в усі процеси прийняття рішень у банку;

Продовження таблиці Т.1

Спрямувати роботу банку на досягнення цілей сталості та відповідальне банківське керівництво.
Прозорість та облік
Протягом перших 14 місяців з моменту набуття статусу підписанта та щороку після цього залишатися прозорою та підзвітною у своїй публічній документації установою щодо позитивних та негативних впливів, надання інформації щодо застосування Принципів відповідальної банківської діяльності.
Проходити щорічний процес індивідуального огляду, вимоги якого відрізняються залежно від самодекларованого «рівня» інтеграції банку у питанні сталості – або «початкового», або «середнього», або «високого» рівня.

ДОДАТОК У

«ЗЕЛЕНІ» ПРОЄКТИ УКРАЇНИ

Таблиця У.1 – Проєкти, які були профінансовані в Україні за фінансової підтримки міжнародних фінансових організацій

ЄБРР	
Проєкт з підвищення безпеки ядерних електростанцій	на 15 реакторах було проведено аналіз і визначено перелік потрібних заходів, на фінансування яких ЄБРР разом з Euratom виділили €600 млн.
Фінансування будівництва трансмісійної ЛЕП Рівне–Київ,	для з'єднання центральних областей із західними, де знаходяться надлишкові генеруючі потужності.
Надання позики на просування кращої інфраструктури поштової логістики для ТОВ «Нова Пошта»	кредит розрахований на сім років з фінансуванням у 9,5 млн євро. Мета кредиту – сприяння розвитку нових технологій та, як результат, скорочення викидів CO ₂ на 1 570 т
Енергоефективна програма «Кліматичні Інноваційні Ваучери»	грантовий проєкт, яким фінансуються «зелені» та сталі бізнес-інновації в Україні. Наразі підтримку отримали 26 компаній на загальну суму 1,3 млн євро. Програма підтримує компанії в сегменті сталої мобільності і сталого транспорту, в секторі відновлюваної енергетики, вентиляції та кондиціонування повітря, компанії в секторі smart-home та агробізнесі.
Додаткове фінансування на суму 200 млн євро на розвиток ВДЕ	фінансування приватних проєктів з відновлюваної енергетики в рамках діючої системи стимулюючих «зелених» тарифів. Для збереження динаміки під час переходу від існуючого механізму пільгових тарифів до системи підтримки, заснованої на аукціонах.
Компанія «Міст Експрес»	кредит на впровадження програмного забезпечення, яке дозволяє оптимізувати ступінь завантаженості великотонажного транспорту. Завдяки цьому програмному продукту компанія скоротила близько 3 тис тон CO ₂ . Другим напрямком цієї програми було запровадження певних інструментів, які дозволили відмовитися від видаткової тари. Компанія розробила власні контейнери і це також призвело до скорочення викидів на сотні тон CO ₂ на рік. Третій напрямок – це оптимізація складів. Компанія має тепер енергоощадні склади, які використовують денне світло, дозволяють завантажувати та розвантажувати фури в замкнутому просторі складу, тобто не витрачає енергію ні на нагрівання, ні на освітлення і це також скорочує значні обсяги викидів CO ₂ . Серед інших заходів: політика поводження від відходами, використання вторинної сировини, оптимізація внутрішніх енергетичних систем як в офісах, так й на складах.

Продовження таблиці У.1

МБРР	
Кредитна лінію на суму \$200 млн.	для АТ «Укркресімбанк» на підвищення енергоефективності промислових підприємств і комерційних компаній, муніципалітетів, муніципальних підприємств і ЕСКО–компаній.
Програма прискорення приватних інвестицій у сільське господарство	залучення позики на створення та введення в загальний доступ Державного аграрного реєстру, здійснення інвентаризації земель держвласності та внесення відомості про них до Державного земельного кадастру, створення методології розробки планів землекористування для об'єднаних територіальних громад та інше. Проєкт реалізовуватиметься у рамках Стратегії сприяння залученню приватних інвестицій у сільське господарство до 2023р \$200 млн.
МФК	
Проєкт «Енергоефективність у житловому секторі України»	взаємодія з Урядом України з метою вдосконалення законодавства, що регулює сферу енергоефективності, інформування населення та бізнесу про переваги, пов'язані з підвищенням енергоефективності, і розробки кредитних продуктів для багатоквартирних будинків
«Програма міст України»	програмний підхід, який застосовується до початку здійснення інвестицій у сектор. Відбувається об'єднання надання консультаційної допомоги та комерційних інвестицій. Цей проєкт для України є важливим, оскільки дефіцит фінансування міської інфраструктури в Україні оцінюється приблизно у \$35 млрд.
Кредит у розмірі \$50 млн. компанії «ОТП Лізинг»	на збільшення інвестицій у сталу енергетику (переважно для МСП)
Перший еко–проєкт АТ «Укргазбанк» у рамках угоди з МФК задля спрощення процесу фінансування компаній, що прагнуть впровадити енергозберігаючі технології	перший кредит банк надав одеському підприємцю на купівлю сільськогосподарського обладнання, створеного за інноваційними технологіями. Таке оснащення дозволить збільшити ефективність збору врожаю на 46,67%, а також зменшити витрати палива на 33,3%